

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Т.О.Дороніна
(підпис) (прізвище, ініціали)

Реєстраційний № _____

«___» _____ 20__ р.

«___» _____ 20__ р.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ІСТОРІЇ ЗАСОБОМ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

Магістерська робота

студентки групи ЗПВШМ – 17

ступінь вищої освіти : магістр

спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки

спеціалізація: Педагогіка вищої школи

М'ясоєдової Тетяни Ігорівни

Керівник: кандидат педагогічних наук, доцент,
Потапенко О. Б.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ініціали)

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ініціали)

_____ (підпис)

_____ (прізвище, ініціали)

Кривий Ріг – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	7
1.1. Визначення досліджуваних понять: «культура мислення», «історичне мислення», «педагогічна технологія».....	7
1.2. Історія розробки особистісно орієнтованих технологій.....	14
1.3. Сучасні педагогічні технології як засіб формування культури мислення майбутнього вчителя.....	19
Висновки до першого розділу.....	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	29
2.1. Структура та організація навчально-пізнавальної діяльності студентів Криворізького державного педагогічного університету.....	29
2.2. Стан організації навчально-пізнавальної діяльності студентів на історичному відділенні факультету географії, туризму та історії.....	36
Висновки до другого розділу.....	77
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	79
3.1. Шляхи формування культури мислення студентів засобом особистісно орієнтованих технологій.....	79
3.2. Методичні рекомендації щодо використання педагогічних технологій під час формування культури мислення студентів.....	81
Висновки до третього розділу.....	88
ВИСНОВКИ.....	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	98
ДОДАТКИ.....	104

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Суспільно-політичні та соціально-економічні зрушення в сучасному українському суспільстві, його демократизація і децентралізація вимагають від кожної людини активної життєвої позиції, самостійності у прийнятті рішень, ініціативності й відповідальності. У зазначених соціально-психологічних якостях особистості вирішальну роль відіграє мислення, яке дозволяє людині критично оцінювати отриману інформацію, формувати власні погляди на події життя й аргументовано відстоювати обрану позицію. Особливо це стосується історичних подій, які набувають все більшої значущості у зв'язку зі складними обставинами сучасного стану українського суспільства. Французький філософ Рене Декарт стверджував «я можу сумніватися в усьому, проте не в тому, що я сумніваюсь, а коли я сумніваюсь, я мислю». Звідси випливає відома теза філософа «Мислю, отже існую».

Саме тому найважливішим завданням сучасної освіти є розвиток культури мислення підростаючого покоління, користуючись яким учнівська молодь буде спроможна ефективно вирішувати питання формування національної самосвідомості та самоідентифікації. Сучасна освіта покликана виховувати свідомих громадян, здатних не лише пристосовуватись до наявної суспільної ситуації, але й активно засвоювати соціальний досвід і використовувати набуті знання, сформовані вміння й навички на практиці. Саме тому при підготовці майбутніх учителів історії варто приділяти велику увагу формуванню культури мислення, яка дозволить вирішувати поставлені перед сучасною освітою завдання.

Досягнення навчально-пізнавальної діяльності студентів повністю залежить від уміння самостійно організувати своє мислення, що вимагає високого рівня знань, умінь та навичок, культури мислення. Ось чому, головним завданням закладів вищої освіти стає не тільки організація освітнього процесу та набування знань з певних дисциплін, а й допомога майбутньому фахівцю опанувати концепцію навчання впродовж життя. Здійснення таких

завдань реально за умови використання сучасних педагогічних особистісно орієнтованих технологій.

Формуванню культури мислення приділяли увагу такі педагоги як Ю. Бабанський[2], М. Голубєва[14], І. Ісаєв[28], С. Смолова[59], О. Скиба[58]. Проблема формування культури історичного мислення знайшла відображення в працях таких відомих науковців, як С. Білан[5], А. Герасимчук[12], Л. Зашкільняк[27], І. Лернер[33], М. Рум'янцева[54], С. Терно[64].

Педагогічні технології досліджували такі відомі фахівці як В. Беспалько, В. Кларін, О. Пехота[46], І. Підласий[50], Г. Селевко[56]. Ідеї особистісно-орієнтованого підходу, який передбачає опору на процес саморозвитку здібностей, самовизначення, самореалізацію, самоутвердження, формуються в теоретичних здобутках таких відомих вчених, як Г. Бал, І. Бех, К. Гольштейн, Р. Гуревич, В. Давидов, І. Зязюн[51], А. Макаренко, В. Моляко, А. Маслоу, Н. Ничкало, Дж. Олпорт, А. Петровський, К. Роджерс, В. Сухомлинський, Б. Федоришин, Е. Фром, І. Якиманська[69] та багатьох інших.

У законі України «Про освіту»[26] сказано, що одним з пріоритетних завдань освіти є розвиток самостійної особистості, яка здатна оцінювати та послуговуватись знайденою інформацією, що вимагає від неї розумної організації мислення. Складність виникає в тому, що на сучасному етапі розвитку суспільства збільшується обсяг інформації, якою мають оволодівати студенти але термін навчання залишається не зміненим. Таким чином, раціональна економія часу повинна стати показником удосконалення освітнього процесу та культури мислення кожного студента.

У сучасному світі освіта розглядається як процес, який супроводжує людину протягом всього життя в її професійній, пізнавальній та суспільній діяльності. Оволодіння культурою мислення забезпечує процес самовдосконалення, самоосвіти, самовиховання, розвиток мислення та творчих здібностей, якостей та ресурсних можливостей особистості та стає певною підготовкою до успішного життя. Правильно організований освітній процес сприяє не лише інтелектуальному розвитку студента, а й вихованню

дисциплінованості, акуратності та працелюбності, відповідальності та вимогливості до себе й до інших.

Особлива актуальність проблеми полягає в тому, що сформована культура мислення майбутнього вчителя як приклад до наслідування для учнів стає тим фактором, що стимулює школярів до набуття глибоких знань, умінь та навичок. Саме тому ми обрали темою нашої магістерської роботи «Формування культури мислення майбутнього вчителя історії засобом використання сучасних педагогічних технологій».

Тему магістерської роботи затверджено на засіданні кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету (протокол від 16 листопада 2017 року №4) та вченою радою Криворізького державного педагогічного університету (протокол від 21 грудня 2017 року №5)

Мета: виявити особливості формування культури мислення майбутнього вчителя історії засобом використання сучасних педагогічних технологій.

Мета магістерської роботи визначила постановку таких **завдань дослідження:**

1. Визначити досліджувані поняття у науково-педагогічній літературі.
2. Дослідити історію виникнення особистісно-орієнтованої технології.
3. Розглянути сучасні педагогічні технології як засіб формування культури мислення студентів.
4. Здійснити аналіз стану організації навчально-пізнавальної діяльності студентів КДПУ.
5. Розробити методичні рекомендації щодо використання сучасних педагогічних технологій під час формування культури мислення майбутніх фахівців.

Об'єкт дослідження: процес підготовки майбутнього вчителя історії в умовах педагогічного закладу вищої освіти.

Предмет дослідження: особливості методики використання сучасних педагогічних технологій у процесі формування культури мислення майбутнього

вчителя історії під час його підготовки в умовах навчання в педагогічному закладі вищої освіти.

Методи дослідження:

1. *загальнонаукові*: аналіз, синтез, дедукція, індукція, абстрагування, конкретизація.
2. *конкретно-наукові методи*:
 - *теоретичні*: аналіз науково-педагогічної літератури для визначення досліджуваних у магістерській роботі понять і систематизації наукового матеріалу; класифікація педагогічних технологій; узагальнення матеріалу наукової роботи для здійснення висновків;
 - *емпіричні*: педагогічне спостереження, вивчення й аналіз педагогічного досвіду викладачів із впровадження сучасних особистісно орієнтованих технологій.

Практичне значення. Матеріали магістерської роботи можуть бути використані в процесі викладання навчальних дисциплін «Загальна педагогіка», «Методика виховної роботи», «Сучасні освітні технології і парадигми», для написання кваліфікаційних і магістерських робіт.

Апробація результатів дослідження. Була прийнята участь і зроблено виступ на регіональному науково-практичному семінарі «Шкільна освіта в сучасному освітньому просторі: концепція «Нової української школи». Опубліковано статтю за темою «Проблема використання педагогічних технологій у підготовці майбутнього вчителя історії» в збірнику «Педагогічне Криворіжжя: педагогічний альманах» [42, с. 96-99].

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 106 сторінок, з яких 98 сторінок основного тексту. Список використаних джерел містить 69 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Визначення досліджуваних понять: «культура мислення», «історичне мислення», «педагогічна технологія»

Для того, щоб людина могла жити і нормально працювати, їй необхідно передбачати наслідки тих чи тих явищ, подій або своїх дій. Знання одиничного, які нам дають відчуття і сприйняття, не є достатньою підставою для передбачення. Для того, щоб передбачати, треба узагальнювати факти і одиничні предмети і, виходячи з цих узагальнень робити висновок щодо інших одиничних предметів і фактів такого ж роду. Цей багатоступінчастий перехід, від одиничного до загального і від загального знову до одиничного, здійснюється завдяки особливому психічному процесу, який називається мислення.

Згідно з психологічним словником, мислення – це процес опосередкованого та узагальненого відображення свідомістю людини предметів і явищ об'єктивної дійсності в їхніх істотних властивостях, зв'язках і відносинах; вища форма відображення дійсності у психіці [9, с. 236].

З філософської точки зору, мислення – це інформаційна діяльність, що набула якості опосередкованого, узагальненого пізнання, яке за допомогою абстрагування, міркувань (зіставлень пізнавальних образів та логічного виведення думок) і типізації даних про світ явищ розкриває їх необхідні зв'язки, закономірності, тенденції розвитку [68, с. 547].

У філософській та педагогічній літературі використовують різні поняття, які допомагають розкрити зміст терміну «культура мислення». В українській педагогічній літературі використовують такі поняття як «культура розумової праці» та «стиль мислення» [58]; [59]. Ці два терміни поєднують в собі сукупність певних якостей: інтелектуальних, організаційних і методичних аспектів, які дають можливість якісно виконати будь-яку розумову діяльність. Зробивши аналіз змісту понять, які ми надали вище, ми можемо виокремити

термін «культура мислення». Під культурою мислення ми будемо розуміти ступінь володіння індивідом формами та методами розумової діяльності.

Кожна людина знаходиться в ситуації постійного вибору. При цьому будь-який реалізований вибір вже є історією. Масштаб історії можна порівняти з масштабністю вибору. Якщо вибір, здійснений певним суб'єктом історичного процесу, зачіпає інтереси мільйонів людей, то він тоді стає подією для всіх причетних до нього. Необхідність ретельного аналізу ситуації вибору і можливих альтернатив очевидна. На наш погляд, в майбутнє неможливо «прорватися» без аналізу минулого і розуміння справжнього. З іншого боку, неможливо розуміти сьогодення, не маючи моделі майбутнього.

Історія являє собою простір мислення та діяльності поколінь людей і людських спільнот. Аналізуючи ситуації минулого і діяльність людей, спрямовану на здійснення історичного вибору в минулому, ми починаємо краще розуміти сучасну нам історичну ситуацію і наявні альтернативи. Історичне мислення є особливий тип мислення, який досліджує зміни в часі, що відбуваються як з окремими об'єктами, так і з світами культури, з окремими людьми [27, с. 176].

Ця проблема знайшла відображення в працях таких науковців, як Л. Зашкільняк, А. Герасимчук, З. Тимошенко, І. Бойченко, М. Рум'янцева, С. Білан, І. Лернер, К. Баханов, О. Пометун, С. Терно, В. Комаров.

Термін «історичне мислення» у педагогічній та філософській літературі відсутній. Першим хто спробував дати визначення самому поняттю – І. Лернер. За його визначенням, історичне мислення являє собою сплав загальних норм правильного мислення, діалектично усвідомленого предметного змісту історії, установок на використання розуміння історії, їх закономірностей як методології пізнання і способів дій, специфічних для пізнання історично-соціальних явищ [33, с. 21].

У своїй праці А. Герасимчук і З. Тимошенко стверджують, що історичне мислення – це активне творче ставлення до успадкованої дійсності, яке реалізується в процесі зміни дійсності і характеризується де міфологізацією

історії через розуміння процесів минулого і сьогодення, детерміноване суспільною практикою [12, с. 296]. Доктор філософії, професор І. Бойченко у своєму підручнику «Філософія історії» визначає історичне мислення як «...своєрідний різновид думок, спрямованих на такий специфічний об'єкт, яким є минуле..», розгалужена система осягнення історичної дійсності, яка є впорядкованим систематизованим процесом...» [8, с. 147].

На наш погляд, сутність історичного мислення полягає в цілеспрямованій реконструкції минулого для кращого розуміння сьогодення і проектування майбутнього. Історичне мислення дозволяє зрозуміти минуле і самих себе, бо людина – історична істота, яке пізнає себе тільки в ході історії і за допомогою історії. Історичне мислення – активний чинник, що у формуванні історичної свідомості соціуму, шляхом запуску і відтворення культурних (релігійних, ідеологічних та ін.) програм і проектів і впливає безпосередньо на соціокультурну динаміку, а також є методом історичної реконструкції історичних ситуацій.

М. Рум'янцев виділяє шість типів історичного мислення:

1. Тьюторське історичне мислення, головне завдання якого полягає у здійсненні проведення соціуму наміченим шляхом в режимі функціонування.
2. Проблемне історичне мислення, що дозволяє бачити наявність проблем.
3. Інноваційний історичне мислення, здатне запропонувати варіанти історичного вибору для «прориву» в нову соціокультурну ситуацію.
4. Селекційне історичне мислення, завдяки якому здійснюється правильний, тобто адекватний, в залежності від ситуації історичний вибір.
5. Реверсивне історичне мислення, що пропонує соціуму ще раз «наступити на граблі», для того щоб остаточно переконати його в безперспективності спроб вирішувати нові проблеми за допомогою застарілих засобів.
6. Реконструкційне історичне мислення, що дозволяє зробити історичну реконструкцію всіх етапів історії [55, с. 115].

Процес формування історичного мислення у навчанні є доволі складним. На думку С. Терно, існує кілька умов, за якими формується історичне мислення:

- залучення осіб що навчаються до діяльності, яка вимагає застосування принципів та методів історичного пізнання;
- навченість принципів і методів історичного пізнання. Здійснення наукової рефлексії й постійного самоаналізу та оцінки власної розумової діяльності;
- створення відповідної мотивації, яка буде втілюватися у позитивному ставленні до історичних дисциплін;
- використання особистісно орієнтованих технологій навчання;
- вирішення проблемних ситуацій у навчанні [65, с. 11].

Структуру історичного мислення можна представити таким чином:

Історичне мислення

Змістовний блок	Операційний блок
<p>Історичні уявлення</p> <p>Поняття (історичні та методологічні)</p>	<p>Порівняльно-історичний метод</p> <p>Метод аналогій</p> <p>Статистичний метод</p> <p>Установлення причини за наслідками</p> <p>Визначення цілі людей та груп за їхніми діями і наслідками цих дій</p> <p>Визначення зародка за зрілими формами(історико-генетичний метод)</p> <p>Метод зворотних висновків</p> <p>Узагальнення формул</p> <p>Визначення рівня духовного життя за пам'ятками матеріальної культури</p> <p>Лінгвістичний метод</p> <p>Системно-структурний метод</p>

Отже, особливість історичного мислення визначає:

1. Специфіка галузі, яка відображується у певних термінах;
2. Специфіка установок та методів, які здійснюються при вивченні історичних дисциплін;
3. Спеціальні методи дослідження, що спираються на певні установки та методологічні підходи [5, с. 57].

Пріоритетом розвитку української освіти виступає впровадження в навчально-виховний процес сучасних педагогічних технологій. Вітчизняні та зарубіжні наукові дослідження і практичний досвід переконують, що сучасне суспільство все більше залежить від інформації, вміння її знаходити і працювати з нею, від правильності прийнятих рішень, особистої відповідальності та нестандартності мислення. Тому майбутній вчитель історії повинен вміти використовувати сучасні педагогічні технології, що забезпечить якість навчально-виховного процесу.

Історія технологічного підходу починається в 30-х роках минулого століття. Термін «педагогічна техніка» і поняття «педагогічна технологія» активно використовувалися в наукових роботах А. Макаренка. В. Сухомлинський звертав особливу увагу на індивідуальну своєрідність кожної особистості. Особливий внесок у вивчення педагогічної технології внесли В. Коротков і Б. Лихачев.

Але найбільший інтерес для нашого дослідження має сучасний етап розвитку педагогічних технологій, який розпочався у 80-х роках минулого століття і триває зараз. Він пов'язаний із фундаментальними і прикладними дослідженнями проблеми розвитку та впровадженню найбільш відомих і перспективних педагогічних технологій. Цю проблему досліджували такі відомі фахівці як В. Беспалько, В. Кларін, О. Пехота, І. Підласий, Г. Селевко.

Саме слово «технологія» давньогрецького походження й означає «знання про майстерність». Перше офіційне визначення педагогічної технології було опубліковане в США у 1979 році асоціацією з педагогічних комунікацій і технологій: «Педагогічна технологія є комплексний, інтегрований процес, що охоплює людей, ідеї, засоби і способи організації діяльності для аналізу

проблем і планування, забезпечення, оцінювання і керування вирішенням проблем, що стосується всіх аспектів засвоєння знань» [46, с. 57].

Педагогічні технології, зазвичай, відображають прийняту в різних країнах систему освіти, її загальну цільову і змістовну спрямованість, організаційні структури і форму, відображені в державних нормативних документах, зокрема – в освітніх стандартах.

Г. Селевко визначає таку структуру будь-якої педагогічної технології:

1. концептуальна основа;
2. змістовна частина навчання:
 - мета навчання – загальна і конкретна;
 - зміст навчального матеріалу.
3. процесуальна частина – технологічний процес:
 - організація навчального процесу;
 - методи і форми навч. діяльності студентів;
 - методи і форми роботи викладача;
 - діяльність викладача з керування процесом засвоєння матеріалу;
 - діагностика навчального процесу[56, с.38].

Аналогічно до визначень Г. Селевко розглядає педагогічну технологію

I. Дичківська та ділить їх на рівні:

I рівень – загально педагогічний (засоби, методи, цілі навчання)

II рівень – предметно-методичний (поєднання методів та засобів навчання задля реалізації навчання в межах одного чи декількох предметів).

III рівень – модульним (технологія розв'язання окремих дидактичних і виховних завдань) [17, с 31].

Педагогічна технологія – своєрідна конкретизація, проект педагогічної системи, який можна реалізувати на практиці. Це інструмент педагогічної діяльності, яка має вищий рівень ефективності, надійності, гарантованості результату, якщо відповідним чином будуватиметься педагогічний процес [24, с. 177].

Класифікація педагогічних технологій в спрощеному варіанті може виглядати наступним чином:

1. Забезпечення диференціації та особистісної орієнтації навчання:
 - традиційні технології – технології фронтального навчання (не забезпечують диференціації та особистісно орієнтованого навчання);
 - технології диференційованого навчання
 - технології особистісно орієнтованого навчання
2. Забезпечення розвитку та самостійності студентів:
 - традиційні технології – технології пояснювально-ілюстративного, репродуктивного навчання;
 - технологія проблемного навчання;
 - частково пошукова (евристична)
 - дослідницька;
 - проектно-дослідницька
 - технологія розвиваючого навчання.
3. Забезпечення укрупнення дидактичних одиниць:
 - традиційні технології – традиційні уроки, лекції, семінари, практичні роботи (технології, які не забезпечують укрупнення дидактичних одиниць)
 - технологія модульно-блочного навчання;
 - технології цільноблочного навчання.
4. Використання комп'ютерних засобів:
 - традиційні технології (без використання комп'ютерних засобів);
 - технології з активним використанням комп'ютерних засобів[45].

Сучасні педагогічні технології характеризують інноваційний підхід в діяльності вчителя історії. Технологічна культура і майстерність педагога, його професійний рівень є вирішальним фактором в оволодінні новими вимогами і стандартами освіти європейського рівня.

Ознаками педагогічної технології є:

- системність, що означає гармонізацію цілей, змісту і дидактичного процесу (наявність наукової психолого-педагогічної основи);
- відтворюваність і гарантованість результату, які передбачають наявність діагностичних цілей, етапів, провідних від цілей до завдань і результатів;
- зворотний зв'язок, який полягає в системі контрольних завдань адекватних цілям навчання [63, с. 217].

Проектування педагогічної технології полягає в розробці програми впливу на задуми і діяльність учасників педагогічного процесу шляхом виділення в процесі навчання етапів, представлених у вигляді особливої послідовності процедур і операцій, виконання яких відповідає поставленим цілям і забезпечує досягнення передбачуваних результатів [22, с. 30].

Отже, ми можемо зробити висновок, що в науковій літературі термін «мислення» розглядається як із педагогічної, так і психологічної й філософської точок зору. Чіткого визначення поняття «історичне мислення» в педагогічній і філософській літературі немає, на наш погляд сутність історичного мислення полягає в цілеспрямованій реконструкції минулого для кращого розуміння сьогодення і проектування майбутнього. Під культурою мислення слід розуміти ступінь володіння індивідом формами та методами розумової діяльності. Також ми з'ясували, що технологічність стає домінуючою характеристикою в сучасній педагогіці. Технологізація освіти на даний момент – це не данина моді, а стиль сучасного науково-практичного мислення.

1.2. Історія виникнення особистісно орієнтованої технології.

В сучасних умовах поглиблення інтеграційних процесів у сфері української освіти, обумовлених входженням до єдиного Європейського простору, інформатизації освітнього простору, доцільним є використання в системі підготовки майбутніх педагогічних фахівців особистісно орієнтованих педагогічних технологій, оскільки саме їх використання дозволяє прогнозувати новаторський характер організації та змісту навчання студентів і обов'язкове досягнення вагомого очікуваного результату.

У даний час існує велика кількість різноманітних педагогічних технологій. Розробка їх, як правило, відповідає тій чи тій теоретичній концепції. Проектування нових технологій – це складний процес, що включає кілька рівнів: концептуальний, методичний, аналітичний, контрольюючий, результативний. У зв'язку з цим виникає проблема повної системи засобів опису педагогічних технологій. Відповідно ідеям тієї чи іншої психолого-педагогічної теорії можна визначити, наприклад, технологію сучасного навчального заняття, технологію навчання за спрямованістю (проблемне навчання, програмоване навчання, комп'ютерне), технологію колективної пізнавальної діяльності, технологію ігрової діяльності, технологію вивчення і опису передового педагогічного досвіду та ін.

Опрацювавши педагогічну літературу з даної тематики, ми можемо виділити такі сучасні предметно-орієнтовані педагогічні технології:

- програмованого навчання;
- диференційованого навчання;
- концентрованого навчання;
- інтегрованого навчання і здійснення міжпредметних зв'язків;
- технологія повного засвоєння знань;
- технологія колективного способу навчання;
- технологія навчання у співпраці;
- метод проектів;
- технологія різнорівневого навчання;
- технологія «Портфоліо»;
- модульного навчання;

Особистісно-орієнтовані педагогічні технології:

- вальдорфська педагогіка (Р. Штайнер);
- технологія вільної праці (С. Френе);
- технологія педагогічних майстерень;
- система розвиваючого навчання Л. Занкова;

- технологія розвиваючого навчання в теорії навчальної діяльності Д. Ельконіна і В. Давидова;
- педагогічні технології з спрямованістю на розвиток творчих
- якостей особистості (І. Волков, Г. Альтшуллер, І. Іванов);
- гуманно-особистісний підхід (Ш. Амонашвілі);
- особистісно орієнтоване навчання (І. Якиманська);
- «Школа адаптивної педагогіки» (Е. Ямбург);
- «Школа Діалогу Культур» (В. Біблер, С. Курганов) [22], [24], [28].

Зупинимося детальніше на особистісно орієнтованій педагогічній технології. Вона заснована на сприйманні індивідуальності, як носія суб'єктивного досвіду, в процесі формування готовності майбутніх фахівців, набувають особливого значення, оскільки ґрунтуються на суб'єкт-суб'єктних відносинах [53, с. 152].

Передумовою виникнення особистісно-орієнтованої технології є гуманістична теорія, представниками якої були Сократ, Платон, Аристотель, Сенека та інші. В епоху Відродження її представниками були Т. Кампанела, С. де Бержерак та інші, які вважали людину найвищою цінністю творіння. А пізніше Ж.-Ж. Руссо, Л. Толстой та ін. висунули ідею вільного виховання, яке б допомагало кожній людині розвивати свої здібності. Метою особистісно-орієнтованої технології є розвиток особистості, самопізнання, самовизначення, самостійність, незалежність суджень, створення умов для самореалізації [15, с. 20].

На сьогоднішній день у вітчизняній і зарубіжній педагогіці визначено ряд концептуальних положень, принципів і підходів, які можуть бути покладені в основу особистісної професійної підготовки студентів. Ці принципи поступово формуються в теоретичних здобутках таких відомих вчених, як К. Гольштейн, А. Маслоу, Дж. Олпорт, К. Роджерс, Е. Фром, Г. Бал, І. Бех, Р. Гуревич, В. Давидов, І. Зязюн, А. Макаренко, В. Моляко, Н. Ничкало, А. Петровський, В. Сухомлинський, Б. Федоришин, І. Якиманська та багатьох інших.

Особистісно орієнтована система навчання набуває інтегративні, нові якості, перш за все, внутрішньо повинні помінятися суб'єкти навчально-виховного процесу: викладачі та студенти. Кожен з них повинен прийняти на себе іншу позицію. Викладач повинен «зрівнятися» зі студентом в плані поваги його як особистості, відмовитися від будь-яких переваг і додаткових прав, пільг на вседозволеність і авторитарність. А той, кого навчають – усвідомити свою роль студента, як людину, яка бажає пізнати нове, прагне до свого професійного розвитку, може задавати питання викладачеві та сперечатися з ним [49, с. 100].

Зміст навчального матеріалу з мети навчання перетворюється в засіб розвитку особистості суб'єктів навчально-виховного процесу – викладача і тих, хто навчається. Основною формою навчання в ЗВО є лекція. В умовах особистісно орієнтованої системи викладач теоретичного навчання використовує зміст цього уроку для розвитку особистісних характеристик майбутнього педагога – умінь вчитися, думати, ставити запитання, робити висновки [60, с. 177].

Викладач концентрує увагу не стільки на те, як майбутні педагоги засвоїли те, що він розповів, скільки на способах пізнавальної діяльності. Важливим є те, що в даних умовах майбутній педагог має можливість мислити, а не тільки запам'ятовувати інформацію. педагог вчить не стільки істині, скільки тому, як її можна знаходити, формує навички самостійної діяльності, прищеплює звичку міркувати, сумніватися і т. і.

І. Якиманська визначила основні вимоги особистісно орієнтованої технології:

- організація взаємодії тих, хто навчається;
- рішення ускладненої системи професійних завдань;
- обов'язкове включення осіб, що навчаються в творчі процеси, надання йому можливості не тільки рішення професійної задачі, але і її створення, через придумування питання, задачі або завдання;
- використання можливостей інформаційних технологій, Інтернету;

- організації професійної самоосвіти і самовиховання;
- такої організації пізнавальної діяльності учнів, яка дозволила б цілеспрямовано розвивати не тільки мислення, а й інші сфери особистості [69, с. 31].

Отже, сучасний фахівець у галузі освіти повинен володіти певними якостями, а саме:

- швидко адаптуватися в мінливих життєвих ситуаціях, самостійно здобувати необхідні знання, вміло застосовуючи їх на практиці для вирішення різноманітних проблем, щоб протягом усього життя мати можливість знайти в ньому своє місце;
- самостійно критично мислити, вміти побачити труднощі які виникають в реальному світі і шукати шляхи їх раціонального подолання, використовувати сучасні технології; чітко усвідомлювати, де і яким чином придбані ними знання можуть бути застосовані в навколишній дійсності; бути здатними генерувати нові ідеї, творчо мислити;
- вправно працювати з інформацією, вміти збирати необхідні для дослідження факти, аналізувати їх, висувати гіпотези вирішення проблем, робити необхідне узагальнення, зіставляючи з аналогічними або альтернативними варіантами розгляду, встановлювати статистичні закономірності, формулювати аргументовані висновки і на їх основі виявляти і вирішувати нові проблеми;
- бути комунікабельними, контактними в різних соціальних групах, вміти працювати спільно в різних областях, запобігати конфліктним ситуаціям або вміло виходити з них;
- самостійно працювати над розвитком власної моральності, інтелекту, культурного рівня.

1.3. Сучасні педагогічні технології як засіб формування культури мислення майбутнього вчителя.

У процесі навчання в ЗВО набуває актуальності проблема формування культури мислення студентів. Відомо, що складовими культури особистості є культура мислення, культура мови, емоційний інтелект, культура спілкування та поведінки. Формування культури мислення людини як основи його загальної культури, є обов'язковими умовами всебічно розвиненої особистості.

Щоб свідомо сформувати розумові здібності сучасного студента, педагог повинен чітко усвідомити складну структурну категорію, яка розглядається. Через те що всі елементи мислення взаємопов'язані між собою, утворюючи систему, потрібно пам'ятати що вдосконалення окремої сторони впливає на загальний рівень розвитку мислення. Культура мислення має чітку структуру. Вона складається з певних структурних елементів: логічності та діалектичності, які між собою пов'язані. Під елементом логічності, ми розуміємо спосіб міркування та мислення, за допомогою якого можна дійти істинного висновку [18, с. 126]. Отже, культура мислення полягає в тому, щоб правильно застосовувати закони логіки на всіх етапах мислення. Якщо ми свідомо або не усвідомлено дотримуємося законів логіки то саме це робить наше мислення логічним і воно набирає певних ознак: доказовості, визначеності та несуперечливості. Але якщо всі закони порушуються то міркування втрачає ці важливі ознаки культури мислення.

Щоб надати повноту розуміння категорії «культура мислення», необхідно розглянути й іншу складову – діалектичність. Виконуючи вимоги законів діалектики, ми повинні розглядати явища, що вивчаються, у взаємозв'язку і розвитку, виявляти механізм переходу кількісних змін у якісні та навпаки; пізнаючи феномени, що змінюються, розкривати в кожному з них єдність протилежностей та їхню боротьбу, визначити тенденції, які, заперечуючи одна одну, утримують при цьому позитивні моменти стану предметів. Під діалектичним елементом структури «культури мислення» ми розуміємо такий

спосіб міркування, за якого свідомо застосовуються закони та принципи діалектики [14, с. 77].

У процесі формування культури мислення діалектичність, як один із структурних елементів, є головною, провідною складовою, а логічність – підлеглою, але необхідною, хоча й недостатньою. Для виховання культури мислення студентів обидві складові істотні й необхідні. Нехтування хоча б однією з них призводить до абсолютизації другої, в кінцевому підсумку – до дисгармонії.

Зробивши аналіз педагогічної літератури з цієї тематики, ми будемо спиратись на роботу І. Ісаєва. У своїх роботах він розглядає професійно-педагогічну культуру з позиції культурологічного підходу і виділяє три аспекти: аксіологічний, технологічний та особистісно-творчий [28, с. 56].

Система формування культури мислення має декілька складових:

1. Спрямована переважно на розвиток мотиваційного компонента культури мислення (мета, інтереси, настанови). Цей компонент реалізується через постановку відповідної мети навчально-пізнавальної діяльності студентів та організацію їх пізнавальних дій, формуючих прагнення оволодіти даною професійною якістю.
2. Орієнтована в основному на розвиток логічного компоненту культури мислення. Це пов'язано з засвоєнням змісту та логічної структури системи педагогічних знань через проблемно-дослідну діяльність і формування на основі цього певної системи професійних, інтелектуальних умінь.
3. Націлена на розвиток психологічного і дидактичного аспектів культури мислення, припускаючи діяльнісний компонент, який виражається в умінні використовувати теоретичні навички на практиці й точності умовиводів.

Засобами розвитку культури мислення є: посилення проблемного змісту навчальних курсів (розробка проблемних лекцій, семінарів, практикумів), застосуванні активних методів і прийомів навчання студентів (аналіз

педагогічних ситуацій, вирішення педагогічних задач, проведення ділової гри), організації самостійної роботи студентів задля розвитку власної культури мислення [39, с. 4].

З досвіду проходження педагогічної практики, використання подібних проблемних педагогічних ситуацій чи історичних задач в Криворізькому державному педагогічному університеті на заняттях з педагогічних та історичних дисциплін показало їх високу ефективність у формуванні культури мислення майбутніх педагогів.

Проблемні ситуації відображають ті характерні протиріччя, котрі виникають в ході діяльності і визивають у студента стан інтелектуальних труднощів. Різноманітні педагогічні ситуації і присутні їм протиріччя можуть бути згруповані навколо основних видів навчальної діяльності: пояснювальній, прогностичній, творчій, організаційній та рефлексійній [44, с. 356].

Класифікацію педагогічних проблемних ситуацій можна здійснити двома способами:

- за діяльністю – типи ситуацій;
- за характером ситуації – види ситуації.

За Л. Мільто [41, с. 96] педагогічні проблемні ситуації підрозділяються на декілька типів.

- До першого типу відносяться проблемні ситуації, котрі виникли з протиріччя педагогічного процесу (протиріччя між очікуваним результатом педагога, його діяльності навчання та виховання студентів і реальними результатами цієї діяльності; між прогнозованими і реальними можливостями навчання і розвитку студента).
- Другий тип представляють проблемні ситуації, які виникають при прогнозуванні цілей своєї діяльності і діяльності студентів, розвиваючих, навчальних, виховних задач навчальної та виховної роботи, виходячи з соціального замовлення суспільства, змісту освіти і вимог навчальної програми.

- Третій тип представлений проблемними ситуаціями які виникають під час творчої діяльності педагога при визначенні освітніх, виховних та розвиваючих компонентів заняття в їх єдності; відборі змісту матеріалу заняття з урахуванням його відповідності з освітніми, виховними та розвиваючими задачами заняття; визначенні логіки освітнього процесу.
- До четвертого типу відносять проблемні ситуації які виникають під час комунікативної діяльності студента, коли під час освітнього процесу вимоги педагога до окремого студенту вступають в протиріччя зі ставленням до цих вимог, його особистої пропозиції, виникає розбіжність думок в оцінці вчинку студента або ситуації.
- П'ятий тип – проблемні ситуації, які виникають в організаційній діяльності педагога при реалізації освітнього процесу. Вони викликані невідповідністю між організаційними заходами задля формування студентів і рівнем їх розвитку, також між організаційними формами освітньої роботи та новими зростаючими вимогами студентів, які не можуть бути повністю задоволені в застарілих організаційних формах.
- Шостий тип виникає в рефлексивній діяльності студента – при аналізі, оцінюванні своєї роботи і засвоєнні нових педагогічних зіставлень особистого досвіду та індивідуального стилю діяльності з новим досвідом, який він засвоїв розглядавши іншу педагогічну ідею чи концепцію і труднощами, які виникають на шляху засвоєння нової ідею чи теоретичної концепції.

Важливо, щоб розумова діяльність студентів була достатньо організованою, впорядкованою, тобто систематизованою і при цьому рухливою та різносторонньою. Для цього необхідно змінювати відносини між двома сторонами навчання: повідомленням знань та розвиток вміння здобувати та досліджувати ці знання та розвивати уміння самостійно шукати і здобувати знання. З огляду на це, однією з важливих проблем педагогіки є проблема вибору змісту освіти.

Вдосконалення змісту освіти передбачає:

1. раціональний відбір навчального матеріалу з виділенням основного, базового і другорядного, додаткового;
2. перерозподіл об'єму навчального матеріалу в часі з тенденцією максимальної концентрації теоретичної частини в початковий період навчання;
3. рівномірний виклад навчального матеріалу для забезпечення багаторівневого відпрацювання нового матеріалу;
4. забезпечення логічного зв'язку нового і старого матеріалу та активне використання нового для більш глибокого засвоєння пройденого матеріалу [68, с. 402].

Шляхи формування культури мислення у студентів безпосередньо пов'язано з вирішенням таких завдань:

- формувати культуру мислення;
- розвивати у майбутніх вчителів історії професійними дослідницькими вміннями та навичками;
- навчити переносити педагогічні та психологічні теорії, категорії, принципи і закони в конкретні педагогічні ситуації;
- розвинути у студентів педагогічну інтуїцію;
- навчити студентів методам наукового мислення;
- виховати здатність до професійної рефлексії;
- навчити студентів вести уявний діалог інтелектуального спілкування з учнями;
- формувати у студентів наукове мислення в історичній галузі [19, с. 53].

Значний ефект при вирішенні задач з формування культури мислення, дають використання проблемних педагогічних задач, що підтвердилися практичним застосуванням в педагогічному процесі Криворізького державного педагогічного університету.

У своїй праці С. Смолова [59, с. 59-62] виділила три етапи технології процесу формування культури мислення: підготовчо-організаційний, змістовно-

процесуальний, контрольно-корекційний. Спробуємо з'ясувати доцільність кожного компоненту і схарактеризувати суть.

Підготовчо-організаційний етап передбачає аналіз стану сформованості культури мислення студентів, їх рівнів та потенційних можливостей студентів з метою визначення шляхів їх формування. Організація методичного та дидактичного забезпечення: розробка спецкурсів, завдань та вправ. Для діагностики мотивації навчальної діяльності, авторка використала методики «Вивчення мотивів навчальної діяльності студентів», «Опитувальник мотивів професійної діяльності» (А. Реана, В. Якуніна). Для дослідження рівня розвитку ресурсних можливостей студентів (психічних процесів) були використані такі методики: для пам'яті – «Залучування 10 слів», «Відтворення розповіді», «Піктограма» (О. Лурій); для уваги – «Інтелектуальна лабільність» (М. Оленнікової); працездатності та втомлюваності – коректурна проба Бурдона, таблиці Е. Крепеліна, методика «Таблиці Шульте», «Тест на виявлення сили волі». Отже, за допомогою різноманітних тестів та методик є можливість визначити і окреслити коло проблем з метою врахування ресурсних можливостей та формування культури мислення кожного студента з урахуванням індивідуальних можливостей кожного.

Змістовно-процесуальний етап, включає в себе 3 компоненти: мотиваційно-цільовий, змістовно-операційний, особистісно діяльнісний. Технологія формування культури мислення, передбачає усвідомлення студентами важливості оволодіння нею, розвитку власних розумових здібностей, потреба в самоосвіті та удосконаленні власних інтелектуальних вмінь.

Розумова діяльність не відбувається без мотиву, інтересу та бажанні дізнатись щось нове. Перш ніж починати формувати мотивацію студентів потрібно вивчити існуюче ставлення студентів до розумової праці. Мотивація є першим і головним кроком на шляху досягнення поставленої мети, вона має бути чіткою і глибоко усвідомленою. Таким чином, мотиваційно-цільовий

компонент дозволяє підготуватися до міцного оволодіння знаннями, уміннями й навичками культури мислення.

Змістовно-операційний компонент передбачає цілеспрямований процес засвоєння теоретичних знань за допомогою лекцій, семінарів, самостійної роботи, написання доповідей та рефератів. Важливим на даному етапі є стимулювання самоосвітньої діяльності з використанням методів формування свідомості, поведінки, організації діяльності студентів. Це все дозволить правильно організувати роботу з формування культури мислення.

Завершальним і найголовнішим компонентом змістовно-процесуального етапу є особистісно діяльнісний компонент. Він формується через:

- обговорення способів досягнення позитивного результату;
- планування своєї розумової діяльності;
- консультація з викладачем;
- самостійне проектування діяльності;
- самоконтроль та рефлексія [29, с. 17].

Контрольно-корекційний етап, передбачає оцінку результатів діяльності та рівня сформованості культури мислення студента за допомогою тестів, анкет і різноманітних методик. Здійснюється загальний аналіз ходу формування й корекція отриманого результату.

Отже, технологія формування культури мислення студентів передбачає здійснення підготовчо-організаційного, змістовно-процесуального та контрольного етапів роботи як перевірки ефективності і доцільності форм і методів її реалізації.

Висновки до першого розділу

Мислення – процес опосередкованого та узагальненого відображення свідомістю людини предметів і явищ об'єктивної дійсності в їхніх істотних властивостях, зв'язках і відносинах; вища форма відображення дійсності у психіці З філософської точки зору, мислення – це інформаційна діяльність, що набула якості опосередкованого, узагальненого пізнання, яке за допомогою

абстрагування, міркувань (зіставлень пізнавальних образів та логічного виведення думок) і типізації даних про світ явищ розкриває їх необхідні зв'язки, закономірності, тенденції розвитку.

Також ми сконцентрували увагу на формуванні культури мислення студентів засобами сучасних педагогічних технологій. В першу чергу ми з'ясували, що у філософській та педагогічній літературі використовують різні поняття, які допомагають розкрити зміст терміну «культура мислення». В українській педагогічній літературі використовують такі поняття як «культура розумової праці» та «стиль мислення». Зробивши аналіз змісту понять, які ми надали вище, ми можемо виокремити термін «культура мислення». Під культурою мислення ми розуміємо ступінь володіння індивідом формами та методами розумової діяльності.

Визначили, що культура мислення має чітку структуру. Вона складається з певних структурних елементів: логічності та діалектичності, які між собою пов'язані. Під елементом логічності, ми розуміємо спосіб міркування та мислення, за допомогою якого можна дійти істинного висновку. Під діалектичним елементом структури «культури мислення» ми розуміємо такий спосіб міркування, за якого свідомо застосовуються закони та принципи діалектики.

Історичне мислення являє собою сплав загальних норм правильного мислення, діалектично усвідомленого предметного змісту історії, установок на використання розуміння історії, їх закономірностей як методології пізнання і способів дій, специфічних для пізнання історично-соціальних явищ. Історичне мислення дозволяє зрозуміти минуле і самих себе, бо людина – історична істота, яке пізнає себе тільки в ході історії і за допомогою історії.

Розглянули умови, за якими формується історичне мислення:

- залучення осіб що навчаються до діяльності, яка вимагає застосування принципів та методів історичного пізнання;

- навченість принципів і методів історичного пізнання. Здійснення наукової рефлексії й постійного самоаналізу та оцінки власної розумової діяльності;
- створення відповідної мотивації, яка буде втілюватися у позитивному ставленні до історичних дисциплін;
- вирішення проблемних ситуацій у навчанні
- Виявили структуру історичного мислення.

Педагогічна технологія є комплексний, інтегрований процес, що охоплює людей, ідеї, засоби і способи організації діяльності для аналізу проблем і планування, забезпечення, оцінювання і керування вирішенням проблем, що стосується всіх аспектів засвоєння знань

Структура будь-якої педагогічної технології, за Г. Селевко, складається з таких компонентів: концептуальна основа (змістовна частина навчання: мета навчання – загальна і конкретна; зміст навчального матеріалу); процесуальна частина – або сам технологічний процес (організація навчального процесу; методи і форми навч. діяльності студентів; методи і форми роботи викладача; діяльність викладача з керування процесом засвоєння матеріалу; діагностика навчального процесу).

Ознаками педагогічної технології є:

- системність, що означає гармонізацію цілей, змісту і дидактичного процесу (наявність наукової психолого-педагогічної основи);
- відтворюваність і гарантованість результату, які передбачають наявність діагностичних цілей, етапів, провідних від цілей до завдань і результатів;
- зворотний зв'язок, який полягає в системі контрольних завдань адекватних цілям навчання.

Технологічність стає домінуючою характеристикою в сучасній науці про освіту. Технологізація освіти на даний момент – це не данина моді, а стиль сучасного науково-практичного мислення.

Метою особистісно-орієнтованої технології є розвиток особистості, самопізнання, самовизначення, самостійність, незалежність суджень, створення умов для самореалізації.

Основними вимогами особистісно орієнтованої технології є:

- організація взаємодії тих, хто навчається;
- рішення ускладненої системи професійних завдань;
- обов'язкове включення осіб, що навчаються в творчі процеси, надання йому можливості не тільки рішення професійної задачі, але і її створення, через придумування питань, задачі або завдання;
- використання можливостей інформаційних технологій, Інтернету;
- організації професійної самоосвіти і самовиховання.

Засобами розвитку культури мислення є: посилення проблемного змісту навчальних курсів (розробка проблемних лекцій, семінарів, практикумів), застосуванні активних методів і прийомів навчання студентів (аналіз педагогічних ситуацій, вирішення педагогічних задач, проведення ділової гри), організації самостійної роботи студентів задля розвитку власної культури мислення.

Значний ефект при вирішенні задач з формування культури мислення, дають використання проблемних педагогічних задач.

Дослідники виокремлюють три етапи технології процесу формування культури мислення: підготовчо-організаційний, змістовно-процесуальний, контрольньо-корекційний. Технології формування культури мислення студентів передбачає здійснення підготовчо-організаційного, змістовно-процесуального та контрольньо-корекційного етапів роботи як перевірки ефективності і доцільності форм і методів її реалізації.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ.

2.1. Структура та організація навчально-пізнавальної діяльності студентів Криворізького державного педагогічного університету.

Головним завданням освітнього процесу Криворізького державного педагогічного університету є всебічна і цілеспрямована підготовка майбутніх вчителів різного профілю до творчої життєдіяльності та конкурентноспроможності в сучасному світі. Освітній процес у педагогічному університеті – це система організацій навчально-пізнавальної діяльності майбутніх педагогів в її основу покладено поєднання діяльності викладача (викладання) і діяльності студента (навчання) (схема 1), що спрямована на всебічний розвиток особистості, формування її культури мислення та підготовки для подальшого професійного майбутнього.

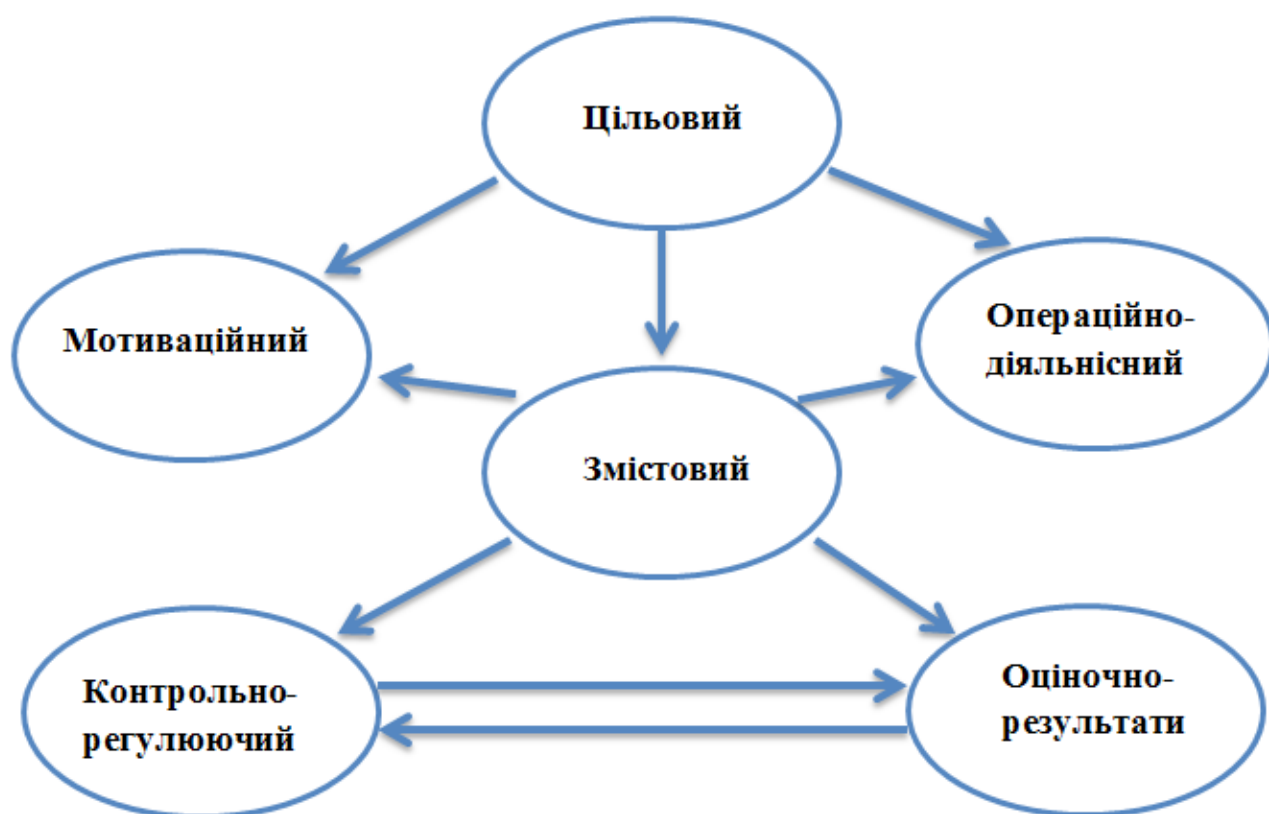
Схема1 *Структура діяльності викладача та студента*

Освітній процес у ЗВО має два чинники: зовнішній (об'єктивний) та внутрішній (суб'єктивний). Внутрішні чинники – це особистісні якості студента: особливості його характеру, темпераменту, рівень культури, мислення, рівень знань і найголовніше мотивація. Зовнішні чинники – це методика навчання, рівень професіоналізму викладацького складу, умови в закладі освіти і звісно соціальне оточення студентів [37, с. 73].

Структура навчального процесу в Криворізькому державному педагогічному університеті має такі зв'язані між собою компоненти (схема 2):

Схема 2 *Взаємозв'язок компонентів освітнього процесу ЗВО*

1. Цільовий – визначає мету і завдання освітнього процесу в університеті;
2. Мотиваційний – стимулювання студентів до активної освітньої діяльності, формування позитивного ставлення та мотивації до навчання;
3. Змістовий – доцільно підібрані дисципліни, змістовність навчальних планів та програм, велика методична база яка позитивно впливає на проведення та якість занять;

4. Операційно-діяльнісний – орієнтує на кращій підбір засобів, прийомів та методів навчання;
5. Контрольно-регулюючий – дієвий контроль та самоконтроль за рівнем академічних досягнень студентів;
6. Оціночно-результативний – якісна діагностика освітньої діяльності студентів та шляхи її вдосконалення [6, с. 15].

Також, навчання в Криворізькому педагогічному університеті має свої особливості :

- всі наукові дисципліни викладаються у певній логічній послідовності. Педагог дотримується певної форми при викладанні тієї або іншої дисципліни: по-перше викладач надає інформацію про виникнення науки, по-друге про її становлення та розвиток, по-третє надає перспективи вирішення її актуальних проблем;
- неодмінною умовою освітнього процесу в КДПУ є його поєднання з науковими дослідженнями. Педагог з'єднує викладання з активною дослідницькою та науковою діяльністю. Викладач обов'язково власним прикладом стимулює студента до активної наукової діяльності;
- приділяється увага великій кількості самостійної роботи студентів, яка спрямована на опрацювання різноманітних наукових джерел як засіб підготування до семінарських і практичних занять, написання індивідуальних наукових робіт, рефератів, кваліфікаційних і магістерських робіт.
- найголовнішою особливістю навчання в КДПУ є те, що освітній процес спрямований на ефективну професійну підготовку майбутніх педагогів.

У Криворізькому державному педагогічному університеті головною формою організації навчально-пізнавальної діяльності студентів залишається лекція, яка має низку переваг перед іншими формами організації заняття. Лекція як форма організації освітнього процесу досить часто критикується педагогами, але залишається необхідною у плані подання теоретичних знань.

Під час асистентської педагогічної практики в КДПУ було відвідано велику кількість лекцій різних викладачів. Зважаючи на цей досвід, ми можемо висвітлити найпоширеніші види лекцій: академічна, проблемна, лекція-комплекс [10, с. 250].

Для академічної лекції характерно:

- логічний виклад матеріалу;
- наповнена науковими обґрунтуваннями, новими поняттями, аргументовано висвітлені факти;
- в основному діяльність викладача;
- роль студентів така, слідкувати за ходом думок викладача, конспектувати і запам'ятовувати ключову інформацію;

Проблемна лекція характерна:

- включає в себе систему проблем що були розглянуті;
- наполягає самостійної та дослідницької роботи студентів як співучасників лекції;
- створення проблемної ситуації, що полягає подальшого розв'язання;

На відміну від академічної, проблемна лекція активізує навчально-пізнавальну діяльність студентів, вони починають активно шукати відповіді на проблемні питання. Ця лекція передбачає включає в себе диференційований підхід до оцінки академічних успіхів у процесі обґрунтування власної точки зору з проблемного питання.

Лекція-комплекс характеризується:

- студенти виступають з заздалегідь підготовленими питаннями;
- застосовується технічні засоби навчання задля доведення до студентів інформації;
- може поєднувати лекційну з семінарською, практичною і самостійною роботою.

Критеріями за якими ми оцінювали відвіданні лекції, такі: ефективність методики викладання, використання педагогічних технологій та рівень фактичних знань студентів.

Також, актуальною формою організації освітнього процесу в Криворізькому педагогічному університеті є семінар, він знаходиться у системі викладання навчальної дисципліни та передбачає теоретичне обговорення певної проблеми відповідно питанням які заздалегідь викладач надав. Семінар сприяє пізнавальній активності студентів, спонукає їх логічно мислити та висловлювати власні переконання з поставленого питання. Семінар направлений на самостійну діяльність студентів з поглибленим вивченням певних питань з подальшим обговоренням, осмисленням та аналізом. З досвіду асистентської практики, можемо виділити такі різновиди семінарів:

- спецсемінар (відрізняється тим, що засвоєння навчального матеріалу відбувається під час семінару під керівництвом викладача і організації заняття студентами);
- науковий семінар (з конкретної наукової проблеми, потрібен високий рівень навчально-пізнавальної діяльності студентів);
- семінар-диспут;
- семінар-дискусія;
- семінар-конференція.

Семінарські заняття спрямовані на пізнання наукової істини, що спрямоване на посилене розв'язання проблем. Якість семінарів визначається рівнем навчально-пізнавальної діяльності студентів та досвідченістю педагога.

Також до провідних форм організації освітнього процесу в КДПУ ми відносимо і практичні заняття. Нами було підмічено, що найбільш популярними є такі види практичних занять:

- заняття навчального характеру;
- перевірка знань, умінь та навичок;
- засвоєння досвіду пошуково-дослідницької діяльності.

У завданнях практичного заняття навчального характеру є освоєння системи навчальних навичок та умінь, методикою підготовки до проведення заняття, розвиток пізнавальної діяльності та інтелектуальних здібностей студентів. Практичні заняття з перевірки знань, умінь та навичок включають в

себе проведення контрольних робіт, перевірку теоретичних знань студентів через виконання вправ практичного характеру [31, с. 89].

Особливого значення в освітньому процесі Криворізького державного педагогічного університеті набула самостійна робота студентів, вона спрямована на самоорганізацію, самодисципліну, адаптацію до змін в освітньому середовищі, зацікавленню конкретною проблематикою та підвищенню культури мислення майбутніх педагогів. Самостійна робота є обов'язковою складовою освітнього процесу (підготовка до занять та виконання індивідуальних завдань).

Самостійна робота передбачає:

- консультації студентів з викладачами;
- аналіз джерельної бази з питання;
- добір маловідомих фактів;
- якісне оформлення результатів роботи;
- представлення роботи на відповідному занятті [34, с. 14].

Доречно сказати, що Криворізький державний педагогічний університет забезпечує науково-дослідницьку працю студентів. Вже з першого курсу відбувається включення наукових елементів в програму вивчення навчальних дисциплін і одночасно в зміст самостійної роботи з кожного предмета. В результаті самостійної роботи студенти виробляють навички чіткого формулювання мети, завдань, логічного структурування здобутих знань з певної дисциплін, аналіз джерельної бази з певного питання та обґрунтування висновків своєї діяльності.

Хочеться додати, що Криворізький державний університет піклується не тільки про забезпечення знаннями, а й забезпечення життєвим досвідом та практичними вміннями студентів через організацію екскурсій (здебільшого тематичні), під час цих екскурсій відбувається спостереження реальних явищ, дій та процесів. Саме екскурсії помітно допомагають осмисленню власних можливостей та вибору місця їх реалізації. Вони поповнюють досвід майбутніх

педагогів з конкретних питань теоретичної або практичної діяльності та орієнтують на якісне виконання роботи.

Основним завданням педагогічного університету є всебічний розвиток, надання ключових компетенцій та випуск на конкурентно-спроможний ринок майбутніх, кваліфікованих вчителів. Тому, значна увага приділяється практичній частині навчання в КДПУ. Вона полягає в пасивній та активній практиці в школах, літніх таборах та університеті.

Практична частина навчання розпочинається у студентів на 2 курсі, вона має пасивний характер. Студентів розподіляють в школи, де вони відвідують заняття та ознайомлюються з навчальним процесом школи. В їх обов'язки входить відвідання уроків та ведення звітної документації у вигляді щоденника.

На третьому курсі студенти випробовують себе в якості активного організатора позанавчальної діяльності учнів. Зокрема студенти від'їжджають в літні табори, де протягом декількох тижнів проходять активну організаторську практику.

На четвертому курсі майбутні педагоги беруть на себе відповідальність не тільки відвідувати а і проводити заняття. Студентів закріплюють за певними класами у якості помічника класного керівника і надається певна кількість уроків і виховних заходів, які він повинен виконати протягом кількох тижнів.

На п'ятому курсі магістранти проходять активну практику і в школі, і в університеті де вони виконують ідентичні функції в школі-вчителя, в університеті-викладача.

На нашу думку, це позитивно впливає на формування майбутнього педагога та остаточно вирішити для себе подальші професійні шляхи. Згадані вище форми організації освітнього процесу є найбільш поширеними не тільки в КДПУ, а і усіх закладах вищої освіти України.

2.2. Стан організації навчально-пізнавальної діяльності на історичному відділенні факультету географії, туризму та історії.

Історія факультету сягає 1930-х років, коли у Кривому Розі розгорнув свою діяльність Криворізький інститут професійної освіти, на соціально-економічному відділенні якого відбувалась підготовка майбутніх вчителів історії. Підготовка фахівців історії була перервана Другою світовою війною і на короткий час відновилася у 1960-х роках.

Завдяки ректору університету, професору П. Шевченко, у 1997 році, у Криворізькому державному педагогічному інституті відновлюється підготовка за спеціальністю «історія» (денної та заочної форми навчання) спочатку як частину Географічного факультету, а у 2002 році було відкрито окремий Історичний факультет.

Першим деканом Історичного факультету став кандидат історичних наук, доцент Г. Москаленко (2002-2012 рр.), у 2012-2017 рр. посаду декана обіймав кандидат історичних наук, доцент А. Тарасов.

З 1998 року для студентів історичного факультету було запроваджено археологічну практику. Викладачами факультету здійснено видання збірників наукових праць «Історичні дослідження і розвідки з всесвітньої історії та правознавства» (кафедра всесвітньої історії), започатковано проведення Всеукраїнських наукових конференцій здобувачів вищої освіти та аспірантів «Гуманістичні цінності світових цивілізацій і проблеми сучасного світу» (з 2002 року, кафедра всесвітньої історії) та «Війна в історичній індивідуальній пам'яті» (з 2011 року, кафедра історії України). З 2014 по 2016 рік, кафедра Історії України стала базою проведення Всеукраїнських студентських олімпіад з історії України. Історичне відділення здійснює навчання за двома освітніми ступенями: бакалавра та магістра [55].

Освітньо-професійна програма підготовки здобувачів вищої освіти за рівнем бакалавра [48].

Об'єкти вивчення та діяльності: періодизація, етапи, основні тенденції та особливості формування і розвитку всесвітньої історії та історії України; історична освіта в навчально-виховному процесі основної школи;

Цілі навчання забезпечити всебічну теоретичну та практичну підготовку вчителів історії з застосуванням історичних знань і набутих умінь у майбутній професійній діяльності та подальшому навчанні;

Теоретичний зміст предметної області: базові знання про основні етапи розвитку всесвітньої і вітчизняної історії, характеристику об'єкта і предмета історії як науки, історичні концепції, методи історичного пізнання, специфіку постановки і рішення основних проблем в історичних дослідженнях, історичні поняття та терміни; базові знання основ теорії організації навчально-виховного процесу в основній школі, методи і засоби навчання історії, сучасні освітні технології.

Методи, методика та технології: традиційні і інноваційні методи навчання історії, методи аналізу історичних та суспільно-політичних явищ і процесів, інноваційні технології навчання, що ґрунтуються на компетентнісному та діяльнісному підходах до навчання;

Інструменти та обладнання: традиційні носії інформації, глобальні комп'ютерні мережі, засоби комунікації (e-mail, Інтернет, телефон, мультимедіа), сучасні технічні засоби.

Обсяг освітньої програми бакалавра: на базі повної загальної середньої освіти становить 240 кредитів ЄКТС. Обсяг циклу професійної і практичної підготовки, який спрямований на забезпечення загальних та спеціальних (фахових) компетентностей за спеціальністю становить 240 кредити ЄКТС.

Перелік компетентностей випускника

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності. Здатність до взаємодії із соціальним середовищем, до самореалізації як особистостей в умовах багатоманітного світу через засвоєння комплексу знань та формування відповідних компетенцій. Здатність критичного мислення, оцінювання суспільних явищ і процесів, життєвих та прикладних особистісно-життєтворчих, соціалізуючих, комунікативних, інтелектуально-інформаційних навичок. Здатність визначати власну активну життєву позицію, робити свідомий вибір, встановлювати особисті цілі, спрямовані на розвиток суспільства, держави, забезпечення власного добробуту та добробуту своєї родини. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. Здатність працювати самостійно, виявляти ініціативу, планувати та управляти часом; здатність організовувати комплексні завдання протягом певного періоду часу та представляти результати вчасно. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій у мультидисциплінарному та мультинаціональному середовищі. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). Здатність мотивувати людей у русі до спільної мети.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності. Науково-дослідні: володіння базовими історичними знаннями, необхідними для вирішення виробничих завдань; здатність аналізувати і інтерпретувати історичні процеси, зіставляти історичні процеси; володіння навичками публічного мовлення, аргументації, ведення дискусії і наукової полеміки; здатність творчо і критично осмислювати історичну інформацію для вирішення теоретичних і практичних завдань у сфері професійної діяльності; здатність до самостійної дослідницької роботи; готовність до проведення пошукової і навчальної роботи з використанням сучасних інформаційних систем (Інтернет); уміння представляти результати власної діяльності у вигляді звітів, рефератів, статей, доповідей, повідомлень тощо.

Організаційно-методичні: здатність до проведення навчальних занять у загальноосвітніх навчальних закладах, а також підготовки інтерактивних навчально-методичних комплексів з історії; здатність реалізовувати основні управлінські функції аналізу, прогнозування, організації, контролю, самоконтролю в процесі організаційно-методичної, навчально-методичної, науково-дослідної, виховної та інших видів діяльності; здатність ефективно організовувати навчально-виховний процес з історії; володіння евристичними методами розв'язування професійних педагогічних задач; здатність до критичного аналізу власної діяльності.

Інструментальні: здатність до розробки навчально-методичних матеріалів для проведення заняття, в тому числі, в інтерактивному режимі.

- *комунікативні:* здатність дискутувати, поважати і оцінювати інші погляди, толерантно ставитись до протилежної думки, висновків, визначати помилки та прояви упередження у міркуваннях, не піддаватися впливу тенденційної інформації;
- *соціокультурні* здатність застосовувати сукупність історичних, соціально-політичних, соціально-економічних, соціокультурних, краєзнавчих і міжкультурних знань для досягнення комунікативної мети; здатність оперувати системою знань про цінності й уявлення, притаманні вітчизняній культурі і культурам народів світу; здатність удосконалювати та розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень, досягати морального удосконалення власної особистості; цінувати та поважати різноманітності та мультикультурності;
- *дискурсивні:* володіння предметом дисципліни, її структурою, понятійним апаратом, основними етапами розвитку вітчизняної і світової історії, особливостями процесу історичного пізнання, природою історичного знання і перевіркою його істинності;
- *джерелознавчі:* Здатність до освоєння знань теоретичних проблем джерелознавства, типології джерел за різними історичними епохами; характеристик окремих типів джерел; методологічних принципів

вивчення джерел; проблем критики джерел; сучасних методів накопичення й аналізу джерелознавчої інформації

- *історіографічні*:: знання процесу та основних етапів виникнення і розвитку історичних знань, перетворення їх в науку; функцій історичної науки як складової частини духовної культури суспільства; предмету історіографії, становлення та еволюції різних напрямів і шкіл у вітчизняній та зарубіжній історіографії, їхній зв'язок з ідейно-політичними течіями.
- *методологічні*: розуміння взаємозв'язку між теорією і методами історичного пізнання; принципів історичного дослідження, загальнонаукових методів в історичній науці, спеціальних історичних методів, методів, запозичених з інших наук; методології та методики вирішення дослідницьких завдань;
- *прагматичні*: здатність зіставляти події і процеси з певною історичною добою або періодом, синхронізувати однотипні явища всесвітньої та вітчизняної історії; порівнювати, пояснювати, аналізувати та критично оцінювати історичні процеси, події, факти, діяльність історичних осіб, виходячи з альтернативних поглядів на навчальну та наукову інформацію; оперувати категоріально-понятійним апаратом дисципліни, презентувати власну інтерпретацію історичних явищ і процесів, обґрунтовувати і відстоювати особисту позицію;
- *навчальні*: здатність до самостійного і автономного навчання; здатність адекватно використовувати різні техніки та навчальні стратегії; здатність знаходити та використовувати інформацію з різних джерел (електронних, письмових, архівних та усних) згідно з задачею, формуючи цю інформацію в обґрунтовану розповідь; здатність використовувати відповідну термінологію та способи вираження дисципліни в усній та письмовій формах рідною та іноземною мовою.

Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти

I. Цикл загальної підготовки

Нормативна частина циклу

Українська мова за професійним спрямуванням

60/2; екзамен; 1 семестр

Знати: сутність літературної мови, форми її реалізації та стилістичної диференціації, розуміння видів текстів; норми сучасної української літературної мови; специфіку культури наукової й ділової української мови.

Уміти: орієнтуватися в колі проблем української мови з урахуванням навчальних концентрів мовознавства й суміжних із ним наук; оперувати основними термінологічними поняттями; будувати власні висловлення за профілем різних функціональних стилів; грамотно укладати різні види документів із дотриманням вимог щодо їх оформлення.

Іноземна мова

120/4; екзамен; 1-2 семестри

Знати: граматичні структури іноземної мови, які наповнюються відповідним лексико-семантичним матеріалом з різних тем; основні граматичні форми і структури, морфологічні категорії іноземної мови, необхідні для успішного читання, письма, аудіювання та мовлення; синтаксичні особливості іноземної мови для ідентифікації, перекладу та відтворення текстів різного спрямування; основний словниковий склад іноземної мови як загального, так і спеціального термінологічного плану; сутність і основні характеристики монологічного і діалогічного мовлення, типи монологічних і діалогічних висловлювань.

Уміти: вільно читати і розуміти автентичні тексти як загального, так і професійного плану; розпізнавати базові граматичні конструкції і вживати їх в усному і писемному мовленні; визначати тему, яка висвітлюється в тексті, виділяти основну думку, вибирати основні факти; складати план; відповідати на запитання щодо основного змісту, уміти знаходити потрібну інформацію і аналізувати її; спілкуватися на загальні та професійні теми.

Філософія

120/4; екзамен; 3-4 семестри

Знати: сутність основних типів філософії в їх історичному розвитку; зміст і розвиток філософської думки в Україні, її місце і значення в загальному філософському процесі, основні течії і проблеми сучасної філософії та методології наукового пізнання; розуміння сучасного світу, людини, буття, співвідношення суспільства і природи.

Уміти: аналізувати процеси історичного розвитку та визначати місце людини в ньому, її цінності й свободи; трактувати закони та категорії діалектики; сутність пізнання; основні принципи та методи наукового пізнання; визначати роль науки і культури в розвитку суспільства.

Соціально-політичні студії

60/2, екзамен; 6 семестр

Знати: про методологічні основи соціології, соціологію в системі суспільних та гуманітарних наук, її завдання у вирішенні проблем формування суспільства, про місце й роль політології, категорії, закономірності та методи політології, функції політолога; основні політичні течії сучасності; про політична культуру суспільства.

Уміти: аналізувати сучасні соціально-політичні процеси, давати оцінку подіям і явищам соціально-політичного життя; проводити соціологічні дослідження.

Основи економічних знань

60/2; залік; 5 семестр

Знати: сутність економічних явищ і процесів, економічний зміст відношень власності; економічних потреб та інтересів; механізми дії економічних законів на макро- та мікрорівнях; основні поняття і категорії, закони ринкової економіки; механізми маркетингу та менеджменту.

Уміти: тлумачити особливості становлення й розвитку товарно-грошових відносин в умовах сучасної трансформації економіки України, орієнтуватися в глобальних проблемах економічного розвитку використовувати одержані знання при виконанні своїх професійних обов'язків.

Варіативна частина циклу

Логіка

90/3; залік; 5 семестр

Знати: основні поняття і категорії, закони логіки.

Уміти: застосовувати знання логіки для аналізу конкретних проблем, з якими зустрічається вчитель у процесі педагогічної діяльності, цілісного уявлення про предмет і значення сучасної логіки.

(або) Етика, естетика

Знати: про роль і специфіку естетичного в усіх сферах людської діяльності, загальні основи морально-естетичної культури історії та сучасності, моральні цінності сучасного світу, процес їх формування й механізм реалізації; основні форми етичної й естетичної культури людини та суспільства; аспект етичного й естетичного виховання, теорії і практики виховання.

Уміти: аналізувати явища і проблеми духовного життя, вести діалог з етичних проблем, виконувати різні види творчих завдань, застосовувати одержані знання в житті і практичній професійній діяльності.

Культурологія

90/3; залік; 6 семестр

Знати: про культуру як сукупність матеріальних і духовних надбань людства, її роль і значення в житті людини, структуру культури, загальні закономірності її функціонування, культуру провідних світових цивілізацій; основні етапи європейської культури, українську культуру.

Уміти: аналізувати явища культури, орієнтуватися в головних проблемах та поняттях культурології, розуміти культурної зумовленості економіки, ураховувати культурну специфіку при вирішенні соціально-економічних проблем.

(або) Релігієзнавство

Знати: класифікацію форм релігійного життя, основні підходи, історію релігієзнавства; первісні та примітивні форми релігійного життя, релігії стародавнього світу, доктрини та культові особливості основних сучасних

релігій, нетрадиційні релігійні форми; конституційні гарантії та правове регулювання свободи совісті.

Уміти: пояснити вплив релігії на розвиток економічних відносин у суспільстві, закони та механізми виникнення й функціонування релігії, характеризувати її основні типи і форми, застосовувати здобуті знання для аналізу різноманітних суспільних явищ та в ситуаціях світоглядного вибору.

Ораторська майстерність та соціальні комунікації

90/3; залік; 7 семестр

Знати: соціально-психологічні особливості спілкування у малих та великих соціальних групах; основи риторики та соціальних комунікацій як науки та мистецтва; основні підходи до роботи з голосом, дикцією та жестами перед аудиторією; принципи і вимоги до соціальних комунікацій та до публічних виступів у професійному середовищі.

Уміти: володіти засобами вербального та невербального комунікативного впливу, риторичними навичками, методами публічних виступів; планувати соціальні комунікації у професійному середовищі, визначати їх мету, завдання і форми реалізації; використовувати різноманітні методи, прийоми словесного впливу і невербального спілкування у різних соціальних групах і прошарках; аналізувати міжособистісні конфлікти у соціальних комунікаціях і вибирати ефективні шляхи їх розв'язання.

(або) Соціально-психологічні аспекти роботи з девіантними підлітками

Знати: сутність різновидів девіантної поведінки; сутність соціальних механізмів регулювання соціальної поведінки; зміст основних теорій поведінки і девіацій; типові прояви девіантної поведінки підлітків; методiku діагностування девіацій у підлітковому середовищі.

Уміти: використовувати соціально-психологічні підходи до упередження й усунення негативних наслідків деструктивних девіацій у поведінці підлітків; характеризувати основні шляхи профілактики девіацій, її особливості у перехідному суспільстві.

(або) Соціально-етичний бізнес

Знати: історію, етапи генезису і зміст концепцій етики бізнесу і корпоративної соціальної відповідальності; алгоритми вирішення етичних дилем і процедури формування етичної і моральної поведінки працівників в компанії; зміст міжнародних стандартів, що регламентують ведення етичного бізнесу; шляхи і способи досягнення соціального солідаризованого корпоративного бізнесу.

Уміти: розуміти основні види етичних порушень компаній і наслідки їх впливу на практику бізнесу, економіку і суспільство в цілому; формувати критерії етичної поведінки співробітників у корпоративному бізнесі; будувати алгоритми практичної реалізації ініціатив в області корпоративної соціальної відповідальності.

II. Цикл професійної підготовки

Фундаментальна і природничо-наукова підготовка

Основи медичних знань і охорони здоров'я

90/3; залік; 1 семестр

Знати: анатомію і фізіологію організму школяра, основи шкільної гігієни; фундаментальні загально психологічні поняття; закономірності перебігу окремих психічних процесів та їх взаємозв'язок.

Уміти: аналізувати емпіричні дані; здійснювати оцінку рефлексорних реакцій; проводити оцінку стану аналізаторів (зорового, шкіряного); визначити індивідуально-типологічні особливості дітей; давати оцінку властивостям пам'яті та ін. з метою розвитку й виховання гармонійної людини.

Археологія

120/4; залік; 2 семестр

Знати: основні досягнення сучасної академічної науки у галузі вивчення давньої історії України; причини та наслідки виникнення відтворювального господарства; основні археологічні культури різних періодів; напрямки розвитку матеріальної та духовної культури Середньовіччя і раннього Нового часу.

Уміти: використовувати отримані знання і переносити їх в нову ситуацію, при проведенні занять відповідно до фаху і спеціалізації; здобувати інформацію із історичних джерел, наукової та довідкової літератури, ЗМІ, Інтернету, використовувати її у професійної діяльності та соціальній комунікації.

Основи наукових досліджень з історії

90/3; залік; 4 семестр

Знати: загальні принципи і підходи до наукових досліджень; методологію наукових досліджень; понятійно-термінологічний апарат; специфіку історичних досліджень; інформаційні системи наукових досліджень.

Уміти: застосовувати методику наукових досліджень; проводити наукові дослідження; впроваджувати наукові дослідження; аналізувати та узагальнювати результати наукових досліджень в формі статей, курсових робіт, випускних кваліфікаційних робіт.

Спеціальні історичні дисципліни

90/3; залік; 2 семестр

Знати: основи джерелознавства спеціальних історичних дисциплін; особливості різноманітних типів і видів історичних джерел, місце спеціальних історичних дисциплін в історичній науці.

Уміти: визначати автентичність та вірогідність джерела; здійснювати вивчення його зовнішніх ознак та змісту з метою одержання історичної інформації; використовувати знання в історико-освітній, педагогічно-виховній та науково-популяризаторській діяльності; орієнтуватися у спеціальній науковій і довідковій літературі.

Джерела з історії України

135/4,5; екзамен; 1 семестр

Знати: предмет, методи і структуру джерелознавства; класифікацію історичних джерел та методику опрацювання та використання джерел у наукових дослідженнях; основні групи джерел з історії України та їх

місцезнаходження; основні публікації джерел та їх місцезнаходження; основні стадії роботи дослідника над джерелом.

Уміти: вести самостійний пошук джерел в бібліотеках, архівах, Інтернет-мережі; здійснювати самостійний критичний аналіз джерельних матеріалів; застосовувати фактологічний матеріал для ідентифікації подій з історії; застосовувати на практиці набуті знання при написанні курсових, конкурсних робіт, проведенні історико-краєзнавчої та наукової роботи.

Психолого-педагогічна і методична підготовка

Загальна педагогіка

120/4; екзамен; 3-4 семестри

Знати: сутність процесу виховання та його місце у структурі цілісного педагогічного процесу, завдання, зміст та результати виховання в контексті мети національної системи освіти України; розкривається місце процесу навчання в цілісному педагогічному процесі, його методи, форми та зміст освіти; сутність, методи та форми національного виховання.

Уміти: планувати, організовувати й результативно здійснювати навчально-виховну роботу із школярами; застосовувати систему педагогічних впливів, аналізувати сучасну педагогічну літературу, досвід роботи вчителів, свій педагогічний досвід; застосовувати педагогічні техніки і технології для розв'язання навчально-виховних завдань.

Методика виховної роботи

60/2; залік; 6 семестр

Знати: мету виховання у сучасному суспільстві, вимоги до особистості вихователя; культуру і психологію педагогічного спілкування; методи виховного впливу на вихованців: формування свідомості, стимулювання доцільної активності, організація діяльності вихованців.

Уміти: визначати сутність процесу виховання; завдання, зміст і кінцеву мету виховання в контексті національної системи освіти України; називати основні напрями і перспективи розвитку освіти і педагогічної науки в Україні.

Загальна психологія

120/4; залік; 3-4 семестри

Знати: становлення психології як науки, предмет аналізу психологічних явищ в загальній психології, теоретичні школи в психології; методи дослідження психологічних явищ, суспільно-історичну природу психіки людини; розвиток психіки (філогенез, онтогенез); психічні процеси, стани та властивості, психологічну структуру особистості.

Уміти: давати визначення ключовим поняттям, аналізувати психічні явища; використовувати загально-психологічних знання для вирішення практичних проблем; визначати особистісні прояви та фактори, що впливають на розвиток особистості.

Вікова і педагогічна психологія

60/2; екзамен; 5 семестр

Знати: умови, рушійні сили та основні закономірності психічного розвитку особистості; теоретичні підходи до проблеми періодизації психічного розвитку; психологічні особливості різних вікових періодів; детермінанти успішної навчальної діяльності; психологічні закономірності та теорій навчання, психологічні механізми виховання; структуру педагогічної діяльності, стилі керівництва дитячими групами; професійно-значущі якості особистості вчителя.

Уміти: розпізнавати специфічні вікові новоутворення особистості; аналізувати особливості та виявляти прояви загальних закономірностей вікового розвитку в поведінці конкретної дитини; застосовувати методики діагностики різних психологічних особливостей особистості відповідно до її віку.

Теорія та методика навчання історії в школі

210/7, залік; 6 семестр; екзамен; 7 семестр

Знати: понятійний апарат курсу; пізнавальні можливості учнів та їх розвиток під час навчання історії; сучасну структуру та зміст шкільної історичної освіти, засоби, методи та основні прийоми навчання історії;

організацію навчальних занять з історії, методику позакласної та позашкільної роботи з історії.

Уміти: визначати мету та завдання шкільних курсів історії, аналізувати навчальну програму та навчально-методичну літературу; залучати сучасні методики і технології організації процесу навчання історії у загальноосвітніх навчальних закладах різного типу; проектувати, конструювати, організовувати та аналізувати власну педагогічну діяльність, вміти організовувати позакласну роботу з історії.

Шкільний курс історії та методика його викладання

150/5, залік; 7 семестр

Знати: джерела історичних знань з історії, завдання шкільної історичної освіти; сучасну систему шкільної історичної освіти в Україні; форми навчання історії.

Уміти: застосовувати теоретичні знання на практиці; використовувати на практиці передовий педагогічний досвід з методики викладання історії, визначати вибір змісту та засоби організації уроків у відповідності до мети заняття, вміти організовувати позакласну роботу з історії.

Професійна науково-предметна підготовка

Історія України

840/28; залік; 1 семестр; екзамен; 2-8 семестри

Знати: сутність основних проблем історії України; головні джерела вивчення вітчизняної історії; суспільно-політичні, економічні та культурні процеси історичного розвитку українського народу; найважливіші історичні документи, що були прийняті у різні історичні періоди; діяльність визначних історичних осіб та основних політичних партій.

Уміти: працювати з першоджерелами, науковою та методичною літературою; аналізувати історичні процеси, події, факти, давати їм власну оцінку; користуватись різноманітними методами дослідження історичного процесу; користуватися категорійно-понятійним апаратом історичної науки.

Історія стародавнього світу

255/8,5; залік; 1 семестр; екзамен; 2 семестр

Знати: основні компоненти та історичні різновиди стародавніх цивілізацій, їхні соціально-економічні, політичні та культурні особливості; основні історичні події та дати; взаємозв'язок і взаємодію історії з релігією, міфологією, культурою; сучасні концепції історичного розвитку людства; основні компоненти стародавніх цивілізацій, історичні джерела.

Уміти: формувати власну позицію щодо історичних фактів та подій; розрізняти специфічні риси стародавніх цивілізацій; працювати з історичними джерелами; аналізувати історичні факти та події; порівнювати історіографічні підходи; працювати з історичною картою.

Історія середніх віків

300/10; екзамен; 3-4 семестри

Знати: основні компоненти Західноєвропейської цивілізації, її соціально-економічні, політичні та культурні особливості; основні історичні події та дати; основні історичні джерела.

Уміти: формувати власну позицію щодо історичних фактів та подій; розрізняти специфічні риси західноєвропейської цивілізації; аналізувати історичні джерела, історичні факти та події; порівнювати історіографічні підходи; працювати з історичною картою.

Історія слов'янських народів

240/8; залік; 5 семестр; екзамен 6-7 семестри

Знати: ключові проблеми історії східних, західних і південних слов'ян у контексті європейської та світової історії, їх наукове відображення в історіографії; основні етапи, факти, дати, події, характеристики історичних діячів, загальне і особливе в історії слов'янських народів.

Уміти: порівнювати, пояснювати, аналізувати, узагальнювати та критично оцінювати факти й діяльність історичних осіб, виходячи з альтернативних поглядів на певну навчальну та наукову інформацію.

Нова історія

150/5; екзамен; 5-6 семестри

Знати: основні напрямки і особливості політичного, економічного і соціокультурного розвитку, тенденції зовнішньої політики країн Європи, Америки, Азії і Африки в Новий час.

Уміти: розрізняти етапи, основні риси і особливості західноєвропейської та афро-азіатської цивілізації Нового часу.

Новітня історія

240/8; залік; 7 семестр; екзамен 8 семестр

Знати: особливості соціально-економічного і політичного розвитку зарубіжних країн у XX – на початку XXI ст., основні етапи становлення системи міжнародних відносин зазначеного часу, позитивні і негативні аспекти глобалізації сучасного світу, заходи світової спільноти в боротьбі за мир і загальне роззброєння.

Уміти: працювати з підручником, картою, періодичними виданнями; аналізувати історичні джерела, оцінювати їх достовірність; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між історичними фактами; здійснювати порівняльну характеристику; робити самостійні узагальнення і висновки.

Історичне краєзнавство

120/4; екзамен; 2 семестр

Знати: етапи формування історичного краєзнавства як наукової дисципліни; зміст основних понять курсу; його історію; методика, діяльність краєзнавців, спілок, організацій; проблеми місцевої історії.

Уміти: аналізувати історичні процеси, події та факти з історії краю; самостійно організовувати та керувати історико-краєзнавчою роботою в навчальних закладах, екскурсійних та музейних установах, розробляти тексти історико-краєзнавчих екскурсій; складати довідки, статті тощо.

Історіографія нової і новітньої історії Європи і Америки

150/5; екзамен; 5 семестр

Знати: науковий спадок провідних істориків та історичних шкіл, течій; основні етапи формування історичної науки у західному світі (нова та новітня доба); особливості застосування наукових методів та отримання науково-

історичних знань; місце і роль історичних знань у суспільстві та їх суспільну значущість.

Уміти: опрацьовувати науково-історичну літературу; застосовувати наукову критику до аналізу поглядів дослідників минулого; розробляти наукову гіпотезу на підставі джерельного матеріалу і позаджерельних знань; проводити самостійне історичне дослідження; використовувати здобуті історичні знання у практичній діяльності дослідника.

Історія української культури

90/3; екзамен; 3 семестр

Знати: історію розвитку української культури, основні стилі, види та жанри українського мистецтва, здобутки визначних українських діячів культури, основні тенденції та результати розвитку сучасної української культури.

Уміти: характеризувати твори української культури, розвивати свою культуру, пробуджувати інтерес відвідування музеїв, заповідних історико-культурних територій, використовувати матеріали з історії української культури в навчально-виховному процесі.

Молодіжні рухи XIX-XX ст. в Україні

60/2; залік; 8 семестр

Знати: основні етапи молодіжного руху в Україні, провідні молодіжні організації та знакові події в історії молодіжного руху України, діячів молодіжного руху, програмні документи провідних молодіжних організацій.

Уміти: надавати характеристику діяльності молодіжних організацій, виділяти при характеристиці руху мету, форми діяльності, ключові завдання, результати діяльності молодіжної організації, визначати взаємозв'язок молодіжного руху та інших суспільно-політичних рухів в Україні

Історіографія історії України

90/3; залік; 5 семестр

Знати: предмет і об'єкт історіографії історії України, зміст основних понять та термінів, основні етапи її розвитку, періодизацію та зміст кожного

періоду, структуру історичної науки: основні тенденції розвитку сучасної історіографії історії України.

Уміти: користуватися понятійним апаратом та методами історіографічної науки; характеризувати основні етапи її становлення; аналізувати найголовніші концептуальні ідеї, теорії та схеми української історії, використовувати знання в професійній діяльності.

Варіативна частина циклу

Теорія держави та права України

180/6; екзамен; 1 семестр

Знати: систему вихідних для всієї юридичної науки категорій; основні концепції та теорії, предметом дослідження яких є найбільш загальні закономірності виникнення, розвитку та функціонування правових і державних явищ і процесів.

Уміти: відтворювати зміст загальнотеоретичних категорій та основних положень концепцій і теорій, предметом дослідження яких є найбільш загальні закономірності виникнення, розвитку та функціонування правових і державних явищ і процесів; тлумачити та застосовувати положення чинного законодавства.

Конституційне право України

120/4; залік; 2 семестр

Знати: загальні засади конституційного ладу України; конституційну регламентацію прав, свобод та обов'язків людини і громадянина; конституційні засади організації та функціонування законодавчої, виконавчої та судової влади в Україні; конституційно-правові основи організації і діяльності органів місцевого самоврядування.

Уміти: володіти конституційно-правовими поняттями і категоріями; використовувати знання з конституційного права України на практиці; відслідковувати зв'язки норм конституційного права з нормами інших галузей права; в межах допустимого давати аналіз і тлумачення норм конституційного права.

Адміністративне право України

150/5; залік; 3 семестр

Знати: основні положення законодавства України, що регулює суспільні відносини у сфері управління, виконавчо-розпорядчої діяльності державних органів; особливості тлумачення та реалізації норм адміністративного законодавства у практичній діяльності посадових осіб; систему, структуру та основи організації органів виконавчої влади.

Уміти: відтворювати основні поняття та категорії, що відображають сутність адміністративно-правових відносин; використовувати засвоєні знання для розв'язання типових ситуацій, що виникають під час професійної діяльності вчителя; знаходити шляхи розв'язку задач, що виникають під час охорони прав і свобод громадян.

Сімейне право України

90/3; залік; 4 семестр

Знати: основні поняття та категорії сімейного права й законодавства; основні наукові концепції, теорії, які стосуються розуміння та змісту інститутів сімейного права; основні методики тлумачення та застосування норм сімейного права, а так само основи методології науково-дослідницької діяльності у сфері сімейного права.

Уміти: відтворювати сприйняті знання з дисципліни; застосовувати загальні моделі та послідовності до вивчення інститутів сімейного права; продукувати нові знання про предмет дисципліни, що вивчається; висловлювати науково обґрунтовану позицію з приводу тих чи інших актуальних питань сімейного права.

Цивільне право України

150/5; екзамен, 5 семестр

Знати: основні поняття та категорії цивільного права України; основні наукові концепції, теорії, які стосуються розуміння та змісту інститутів цивільного права; основні методики тлумачення та застосування норм

цивільного права України, основи методології науково-дослідницької діяльності у сфері цивільного права України.

Уміти: застосовувати загальні моделі та послідовності до вивчення інститутів цивільного права України, інших приватноправових інститутів; висловлювати науково обґрунтовану позицію з приводу тих чи інших актуальних питань цивільного права України.

Трудове право України

120/4;залік; 7 семестр

Знати: поняття, предмет, метод, принципи та особливості, систему та джерела трудового права, класифікацію та особливості трудових правовідносин; особливості та класифікацію суб'єктів трудового права; підстави виникнення, зміни та припинення трудових відносин; підстави та умови відповідальності у трудовому праві; методику вирішення практичних завдань з трудового права.

Уміти: відтворювати поняття та конструкції трудового права; застосовувати загальні та спеціальні алгоритми аналізу інститутів трудового права; визначати зміст трудових відносин; ґрунтовно висловлюватися та дискувати, пов'язуючи при цьому теоретичний матеріал з трудового права із конкретними практичними питаннями регулювання трудових відносин.

Кримінальне право України

120/4;залік; 6 семестр

Знати: основні положення кримінального законодавства України, в частині визначення поняття злочину, ознак злочину; склад злочину; структуру юридичного аналізу складу злочину; обставини, що виключають злочинність діяння, призначення та звільнення від покарання, основні теоретичні положення особливої частини кримінального права, наукові основи кваліфікації злочинів, юридичні склади конкретних злочинів.

Уміти: відтворювати основні поняття та категорії, що відображають сутність кримінального права; вільно використовувати засвоєні знання для розв'язання типових ситуацій, переосмислювати наявні знання стосовно нових

змін, що відбуваються в кримінальному законодавстві держави; варіативно розв'язувати професійні завдання.

Теорія та методика викладання правознавства

180/6; екзамен; 8 семестр

Знати: форми навчання основ права в школі; особливості уроку правознавства; методи та методичні прийоми вивчення основ права; засоби навчання основам права; особливості позакласної роботи з правознавства; особливості перевірки й оцінювання знань, умінь та навичок учнів.

Уміти: глибоко розуміти основні теоретичні засади курсу; застосовувати теоретичні знання на практиці; визначати вибір змісту та засоби організації уроків у відповідності до мети заняття; вміти організовувати позакласну роботу з правознавства.

Етнологія України

90/3; залік; 4 семестр

Знати: місце України серед народів індоєвропейської мовної сім'ї, основні концепції етногенезу українців, етнографічне районування та склад населення України, основні галузі господарства, ремесла, народну архітектуру, вбрання, уклад життя населення. обряди та звичаї в українській родині, вірування та знання.

Уміти: аналізувати етнічні процеси, події та факти, користуватися понятійним, методологічним апаратом аналізувати етнографічну інформацію, характеризувати етнографічні пам'ятки, працювати з ними як з історичними джерелами.

Козацька педагогіка

90/3; залік; 4 семестр

Знати: Основні гіпотези походження, причини, джерела та час формування козацтва; основні політично-ціннісні орієнтири козаків; особливості політичної системи українського козацтва; військову історію козацтва та його правову систему.

Уміти: враховувати тенденції суспільного розвитку в професійній і соціальній діяльності, використовувати отримані знання і переносити їх у нову ситуацію.

Історія правових і політичних вчень

150/5; екзамен; 3 семестр

Знати: історію виникнення та розвитку правових і політичних вчень, теоретичних концепцій минулого та сучасності про право, державу, політику і законодавство та особливості їх реалізації у просторі і часі.

Уміти: аналізувати з наукових позицій складність і суперечність історичного процесу розвитку політичних і правових знань про державу і право; визначати сутність, призначення і перспективи реалізації політичних і правових норм в державах; критично аналізувати реакційні політичні і правові теорії, показувати їх якісну відмінність від прогресивних надбань людства.

Історична географія України

120/4; екзамен; 4 семестр

Знати: джерельну та історіографічну базу, етапи розвитку історичної географії та наукові концепції XIX – XX ст. щодо ролі природно-географічного фактору в історії; історичну політичну географію українських земель; історичну географію населення України, його розміщення та міграції; географію господарства України.

Уміти: визначати роль природно-географічних факторів у розвитку суспільства; виявляти вплив природних умов на особливості розселення та господарської діяльності людей; працювати з історичними джерелами і науковою літературою; застосовувати набуті знання з історичної географії у повсякденній діяльності.

Загальна етнографія

150/5; екзамен; 1 семестр

Знати: теорію етносу, терміни і поняття етнографії, етнічну історію народів світу, джерела етнології, її зв'язок з суміжними дисциплінами, методика і методи етнологічних досліджень, класифікації етносів, етнічну

картину людства, етнографічні характеристики етносів за історико-етнографічними провінціями, областями.

Уміти: використовувати набуті знання у професійній та суспільно-політичній діяльності, оперувати термінологією, понятійним апаратом, працювати з етнографічними джерелами, володіти методикою і методами етнографічних досліджень, давати розгорнуті етнографічні характеристики народів світу, надавати конкретні рекомендації щодо функціонування і розвитку національних меншин у поліетнічних суспільствах.

Історія європейської матеріальної цивілізації (XV-XVIII ст.)

210/7; екзамен; 6-7 семестри

Знати: історію виникнення і розвитку світової та європейської матеріальної культури; основні етапи розвитку, історичні форми, вузлові моменти та головні події розвитку світової матеріальної культури; механізми дії тенденцій історико-культурного процесу.

Уміти: розрізняти загальні тенденції розвитку елементів матеріальної культури; досліджувати проблеми історії матеріальної культури; вести діалог як засіб ставлення до культури та суспільства.

Історія інтеграційних процесів сучасного світу

120/4; залік; 8 семестр

Знати: теоретико-концептуальні підходи до інтеграційних процесів; сутність, історичні передумови та особливості сучасних інтеграційних процесів; час, чинники виникнення, організаційну структуру, основні напрямки та результати діяльності основних світових інтеграційних об'єднань XX – початку XXI ст.,

Уміти: аналізувати та пояснювати чинники, характер, особливості та регіональну специфіку інтеграційних процесів сучасного світу; застосовувати отримані спеціальні знання при вивченні та викладанні історії країн та регіонів XX – початку XXI століть.

Практична підготовка

Навчальна історико-краєзнавча практика

60/2; залік; 2 семестр

Знати: загальні засади збирання та опрацювання джерел з усної історії, принципи складання реєстру пам'яток у певному районі, основні правила складання туристичних маршрутів, підходи до укладання нарисів з історії населеного пункту.

Уміти: брати інтерв'ю та опрацювати його результати, готувати історичну довідку для проведення екскурсій та написання художнього нарису, складати список історичних пам'яток, план написання нарисів з історії населеного пункту.

Навчальна психолого-педагогічна практика

60/2; залік; 4 семестр

Знати: сучасну структуру та зміст шкільної освіти, зміст навчальних програм та підручників, засоби, методи та основні прийоми навчання історії; способи перевірки знань та умінь учнів та критерії оцінювання їхніх навчальних досягнень; пізнавальні можливості учнів та їх розвиток під час навчання історії; організацію навчальних занять з історії, методичку позакласної та позашкільної роботи.

Уміти: використовувати на практиці знання основ психології особистості і соціальної психології; володіти психолого-педагогічними вміннями і навичками навчально-виховної роботи в школі; визначати конкретну навчально-виховну мету та завдання своєї педагогічної діяльності з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів; володіти організаційними вміннями й дослідницькими методами в професійній діяльності; складати психолого-педагогічну характеристику класу; оформляти звіт про педагогічну практику.

Виробнича педагогічна практика у дитячому оздоровчому таборі

90/3; залік; 6 семестр

Знати: права і обов'язки вожатих; правила безпеки та поведінки на території табору, в лісі, на воді тощо; особливості тимчасового дитячого

колективу; закони і традиції табору, режимні моменти; форми виховної роботи в умовах оздоровчого табору; психолого-педагогічну характеристику загону.

Уміти: визначати мету і завдання оздоровчо-виховної роботи з дітьми та підлітками в таборі; обирати адекватні завданням методи та форми виховної роботи; організовувати виховні заходи, виконувати функції вихователя; створювати умови для розвитку самодіяльності, творчості дітей та підлітків; аналізувати досвід своєї педагогічної діяльності.

Виробнича педагогічна практика у школі

180/6; залік; 8 семестр

Знати: структуру та зміст шкільної історичної освіти, зміст навчальних програм та підручників із курсів всесвітньої та вітчизняної історії; історичні уміння учнів і методику їх формування; засоби, методи та основні прийоми навчання історії; способи перевірки знань та умінь учнів та критерії оцінювання їхніх навчальних досягнень; організацію навчальних занять з історії, методику позакласної та позашкільної роботи з історії.

Уміти: визначати конкретну навчально-виховну мету та завдання своєї педагогічної діяльності з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів; здійснювати перспективне, тематичне, календарне та поурочне планування роботи вчителя-предметника; проводити уроки різних типів із застосуванням різноманітних методів і прийомів активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів; вивчати досвід вчителів-предметників, формувати особистісні якості вчителя, вихователя; аналізувати власну педагогічну діяльність, а також колег, студентів-практикантів.

Освітньо-професійна програма підготовки магістра [47].

Об'єкти вивчення та діяльності: періодизація, етапи, основні тенденції та особливості формування і розвитку всесвітньої історії та історії України, науково-дослідницька робота та освітній процес у вищих, загальноосвітніх та інших навчальних закладах.

Цілі навчання: забезпечити освіту в галузі історії із широким доступом до працевлаштування, підготувати студентів, які виявляють академічний інтерес до фаху, до подальшого навчання третього рівня.

Теоретичний зміст предметної області: фундаментальні знання, що необхідні для вирішення науково-дослідних завдань у професійній сфері; методологія історичного пізнання, фундаментальні знання організації освітнього процесу у вищих, загальноосвітніх та інших навчальних закладах, сучасні освітні технології.

Методи, методики та технології: традиційні та інноваційні методи викладання історії та правознавства, інтерактивні методи й інноваційні технології навчання, що ґрунтуються на компетентнісному та діяльнісному підходах до навчання.

Інструменти та обладнання: традиційні носії інформації, глобальні комп'ютерні мережі, засоби комунікації (e-mail, Інтернет, телефон, мультимедіа), сучасні технічні засоби.

Перелік компетентностей випускника:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі освіти в процесі викладання історії у вищій школі або історії у загальноосвітніх та інших навчальних закладах системи загальної середньої освіти або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень із історії.

Загальні компетентності: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність проведення досліджень на належному методологічному рівні; здатність використовувати знання в галузі гуманітарних наук при здійсненні експертних і аналітичних робіт; здатність використовувати поглиблені спеціалізовані професійні теоретичні і практичні знання з методології і методики наукового дослідження для самостійної науково-дослідної і педагогічної діяльності; здатність до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановки мети й вибору шляхів її досягнення уміння працювати із традиційними носіями інформації, розподіленими базами знань;

здатність працювати з інформацією в глобальних комп'ютерних мережах; уміння використовувати різні засоби комунікації зі студентами й колегами (e-mail, Інтернет, телефон, мультимедіа); здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; уміння логічно правильно, аргументовано й ясно будувати усне й письмове мовлення; наявність сформованої гуманістичної позиції стосовно навколишньої дійсності; трансляція в процесі життєдіяльності навички гуманітарної культури; вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми; здатність приймати обґрунтовані рішення; навички міжособистісної взаємодії.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- *Науково-дослідні:* володіння фундаментальними історичними знаннями, необхідними для вирішення виробничих завдань; здатність аналізувати і інтерпретувати історичні процеси, зіставляти історичні процеси; володіння навичками публічного мовлення, аргументації, ведення дискусії і наукової полеміки; здатність творчо і критично осмислювати історичну інформацію для вирішення теоретичних і практичних завдань у сфері професійної діяльності; здатність до самостійної дослідницької роботи; готовність до проведення пошукової і навчальної роботи з використанням сучасних інформаційних систем (Інтернет); уміння представляти результати власної діяльності у вигляді звітів, статей, доповідей, повідомлень тощо.
- *Організаційно-методичні:* здатність до проведення навчальних занять у вищому навчальному закладі, в загальноосвітніх навчальних закладах, а також підготовки інтерактивних навчально-методичних комплексів з історії; здатність реалізовувати основні управлінські функції аналізу, прогнозування, організації, контролю, самоконтролю в процесі організаційно-методичної, навчально-методичної, науково-дослідної, виховної та інших видів діяльності; здатність ефективно організовувати навчально-виховний процес з історії; володіння евристичними методами

розв'язування професійних педагогічних задач; здатність до критичного аналізу власної діяльності;

- *Інструментальні*: здатність до розробки навчально-методичних матеріалів для проведення заняття, в тому числі, в інтерактивному режимі;
- *комунікативні*: здатність дискутувати, поважати і оцінювати інші погляди, толерантно ставитись до протилежної думки, висновків, визначати помилки та прояви упередження у міркуваннях;
- *соціокультурні*: здатність застосовувати сукупність історичних, соціально-політичних, соціально-економічних, соціокультурних, краєзнавчих і міжкультурних знань для досягнення комунікативної мети; здатність оперувати системою знань про цінності й уявлення, притаманні вітчизняній культурі і культурам народів світу; здатність удосконалювати та розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень, досягати морального удосконалення власної особистості; цінувати та поважати різноманітності та мультикультурності;
- *дискурсивні*: володіння предметом дисципліни, її структурою, понятійним апаратом, основними етапами розвитку історії, особливостями процесу історичного пізнання, природою історичного знання і перевіркою його істинності;
- *джерелознавчі*: здатність до освоєння знань теоретичних проблем джерелознавства, методологічних принципів вивчення джерел; проблем критики джерел; сучасних методів накопичення й аналізу джерелознавчої інформації історіографічні: знання процесу та основних етапів виникнення і розвитку історичних знань, перетворення їх в науку; функцій історичної науки як складової частини духовної культури суспільства; предмету історіографії, становлення та еволюції різних напрямів і шкіл у вітчизняній та зарубіжній історіографії, їхній зв'язок з ідейно-політичними течіями.

- *методологічні*: розуміння взаємозв'язку між теорією і методами історичного пізнання; принципів історичного дослідження, загальнонаукових методів в історичній науці, спеціальних історичних методів, методів, запозичених з інших наук; методології та методики вирішення дослідницьких завдань;
- *прагматичні*: здатність зіставляти події і процеси з певною історичною добою або періодом, синхронізувати однотипні явища всесвітньої та вітчизняної історії; порівнювати, пояснювати, аналізувати та критично оцінювати історичні процеси, події, факти, діяльність історичних осіб, виходячи з альтернативних поглядів на навчальну та наукову інформацію; оперувати категоріально-понятійним апаратом дисципліни, презентувати власну інтерпретацію історичних явищ і процесів, обґрунтовувати і відстоювати особисту позицію.

I. Цикл загальної підготовки

Нормативна частина циклу

Методологія історичних досліджень

150/5; екзамен; 1 семестр

Знати: предмет дисципліни, її структуру, понятійний апарат, основні етапи розвитку історії і методології історії; характеристику об'єкта і предмета історії як науки; особливості процесу історичного пізнання, природу історичного знання і перевірку його істинності;

Уміти: вільно виконувати завдання, передбачені навчальною програмою; встановлювати міжпредметні зв'язки; розуміти взаємозв'язки між історичними подіями, порівнювати, пояснювати, аналізувати, узагальнювати та критично оцінювати тенденції у розвитку методології історії; визначати методологічну роль історичного знання в розумінні онтологічних, гносеологічних, аксіологічних і соціальних проблем буття.

Варіативна частина циклу

Філософія і методологія науки / Філософія історії

90/3; залік; 2 семестр

Знати: ключові поняття, головні напрямки та найбільш впливові концепції філософії науки; специфіка наукової раціональності та критерії науковості знання; сучасні проблеми методології наукового пізнання; основні риси сучасної наукової картини світу;

Уміти: адекватно оцінювати складний характер та нові тенденції у розвитку сучасної науки; застосовувати набуті знання у майбутній педагогічній діяльності; використовувати принципи наукової методології у науково-дослідницькій діяльності у відповідній галузі пізнання; аналізувати та опрацьовувати наукову літературу; формулювати світоглядні та методологічні засади наукової картини світу.

Цифрова історія

60/2; залік; 2 семестр

Знати: методи «Цифрової історії», сучасне програмне забезпечення роботи історика-дослідника, основні способи візуалізації історичних даних, особливості застосування баз даних в історичних дослідженнях, геоінформаційні системи в історичному дослідженні, досвід застосування 3-D реконструкцій історичних об'єктів та процесів, проекти на базі Google Street View для візуалізації історичного минулого міст, українські віртуальні музеї та електронні архіви.

Уміти: добирати та використовувати програмне забезпечення для виконання дослідницьких завдань, робити візуалізацію історичних даних.

II. Цикл професійної підготовки

Нормативна частина циклу

Психологічні засади управління навчальним процесом

60/2; залік; 1 семестр

Знати: основні зарубіжні та вітчизняні підходи до осмислення методологічної концепції парадигми у соціо-гуманітарній науці; інтегральні можливості та світоглядні переваги чотирьох основних парадигм освіти в історії людства; провідні ознаки освітніх інновацій; сучасні класифікації педагогічних технологій; їх специфічні риси та особливості використання;

історію походження та адаптації педагогічних технологій до умов національної школи;

Уміти: характеризувати доцільність соціокультурного утвердження чотирьох основних парадигм освіти на різних етапах цивілізаційного розвитку; визначати основні умови реалізації інновацій у практиці роботи сучасної школи; застосовувати інтерактивні технології, розвивальні технології, особистісно зорієнтовані технології, здоров'язберігаючі технології, технології розвитку критичного мислення, технології проблемного навчання в умовах традиційної класно-урочної системи організації навчального процесу у загальноосвітній школі;

Сучасні освітні парадигми та технології

60/2; залік; 2 семестр

Знати: психологічну структуру процесу управління в системі освіти, особливості організації педагогічної діяльності на гуманістичних засадах, види та функції педагогічного управління навчальним процесом, особливості управління учбовими цілями, соціальними та пізнавальними мотивами учіння учнів, психологічні умови до особистісно-орієнтованого навчання у школі, форми та методи інтерактивного навчання, сутність професійних компетенцій та засади їх формування у майбутніх працівників системи освіти.

Уміти: володіти понятійним апаратом психологічної науки, наводити приклади, що конкретизують теоретичні положення психології вищої школи, ефективно користуватися теоретичними матеріалами з різних джерел (паперових, Інтернету), складати стислі, структурно-логічні схеми представлення опрацьованих теоретичних джерел, володіти елементами емпіричних досліджень; набувати основи професійних компетенцій.

Технології розвитку навчальних компетентностей з історії

у профільній школі

90/3; залік; 2 семестр

Знати: сутність профільного навчання. Особливості організації компетентнісного навчання історії в старшій школі. Специфіка мислення в

історичному пізнанні. Особливості впровадження інтерактивних навчальних технологій у процес навчання історії в старшій школі. Метод організації ціннісно-сміслової діяльності учнів.

Уміти: реалізовувати діяльнісний та компетентнісний підхід у навчанні, проектувати зміст навчання, здійснювати навчально-виховний процес, планувати різні види пізнавальної діяльності суб'єктів навчального процесу; практично застосовувати нові освітні практики з метою цілеспрямованого вдосконалення методики навчання історії у профільних класах; застосовувати комп'ютерні технології, технології дистанційного навчання, методику створення та реалізації дослідницьких проектів, технологій навчання у співробітництві тощо, як інструментів пізнання історії.

Науково-предметна підготовка

Зарубіжна історіографія історії України

120/4; екзамен; 1 семестр

Знати: державницьку традицію в українській історичній науці другої половини ХХ – початку ХХІ століть; наукові напрямки діяльності українознавчих зарубіжних центрів у ХХ – на початку ХХІ століть; ключові події української історії ХVІІ ст. у висвітленні зарубіжної англійської історіографії другої половини ХХ - початку ХХІ століть; доробок зарубіжних українців з актуальних питань історії України кінця ХVІІІ – ХХ ст., сучасна зарубіжна україністика на початку ХХІ століття: стан, проблеми, перспективи та особливості.

Уміти: використовувати отримані знання і переносити їх в нову ситуацію, при проведенні занять відповідно до фаху і спеціалізації; здобувати інформацію із історичних джерел, наукової та довідкової літератури, ЗМІ, Інтернету, використовувати її у професійній діяльності та соціальній комунікації; використовувати навчально-методичну документацію та літературу та враховувати сучасні досягнення вітчизняної та зарубіжної історичної науки; використовувати при плануванні та проведенні культурно-просвітницької роботи знання за фахом, спеціалізацією, із соціально-

економічних та гуманітарних дисциплін; скласти та підготувати до друку (використовуючи навчально-методичну, наукову літературу, документи та матеріали) методичні

вказівки, методичні матеріали за фахом та спеціалізацією.

*Державний терор в Україні 20-30-х рр. ХХ ст.: проблеми дослідження
90/3; екзамен; 2 семестр*

Знати: основні досягнення сучасної академічної науки у галузі вивчення репресивної політики радянської влади в Україні в 20-30-ті рр. ХХ ст.; новітні концепції дослідження радянської репресивної політики – тоталітарний, ревізійністський, пост ревізійністський, модернізаційний підходи; поняття «масові репресії» і «політичні репресії»; ідеологічне та нормативно-правове підґрунтя репресивних акцій радянської влади протягом 1920–1930-х рр.; пріоритетні напрями та специфічні прояви репресивної політики радянської влади під час непу, колективізації, голодомору, у пост голодоморний період, під час «Великого терору»; причини й обставини трансформації репресивного курсу влади протягом 1920–1930-х рр.; роль різних ланок влади (органів юстиції, держбезпеки, партійних, радянських установ) у здійсненні репресивних заходів; демографічні та морально-психологічні наслідки масових репресій, їхній вплив на соціально-економічну ситуацію в Україні.

Уміти: самостійно працювати з історичними джерелами та історичною літературою, здійснювати наукову критику історичних та історіографічних джерел; використовувати принципи наукової методології у науково-дослідницькій діяльності; застосовувати отримані знання про механізми становлення і функціонування сталінського тоталітарного режиму у майбутній педагогічній діяльності.

*Етнічна історія України
90/3; залік; 2 семестр*

Знати: ключові поняття курсу («етнос», «етногенез») основні концепції походження українського етносу та їх авторів; основні етапи етногенезу українського народу; характеристики українського менталітету; гіпотези

походження етнонімів українського народу; основні етапи етнічної історії України; етнічні групи України; розташування сучасної української діаспори.

Уміти: критично аналізувати концепції походження українців; характеризувати основні етапи етногенезу українського етносу; надавати характеристику системо-утворюючим ознакам українського менталітету; періодизувати етнічну історію України; визначати основні етнічні групи України.

Сучасна зарубіжна історіографія

90/3; екзамен; 2 семестр

Знати: основні етапи складання сучасних історичних теорій і методів вивчення минулого; творчість сучасних провідних істориків та теоретиків історії, історичних шкіл сучасності; особливості застосування наукових методів та отримання науково-історичних знань; характерні риси провідних історичних шкіл світу XX – початку XXI ст. *Уміти:* опрацьовувати науково-історичну літературу, виокремлювати пізнавальні засади і методи створення історичних знань; застосовувати наукову критику до аналізу поглядів сучасних дослідників; кваліфіковано розробляти наукову гіпотезу на підставі вивчення доступних джерел.

Єврейство в контексті європейської історії кінця XVIII – поч.. XXI ст.

120/4; екзамен; 1 семестр

Знати: основи сучасних наукових підходів до студій з юдаїки в цілому та вивчення історії єврейства; історичні джерела курсу; загальний зміст, особливості та окремі деталі історії єврейства; основні риси та особливості єврейської культури на сучасному етапі та в історичній ретроспективі.

Уміти: вільно орієнтуватися у спеціальній науковій і довідковій літературі; здійснювати пошук нових, невідомих та раніше неопублікованих джерел, визначати ступінь їх автентичності та вірогідності; застосовувати набуті знання для самостійної науково-дослідницької діяльності в галузі юдаїки та суміжних історичних напрямках.

Варіативна частина циклу

Право соціального забезпечення

150/5; екзамен; 2 семестр

Знати: фонди соціального забезпечення як суб'єкти соціально – забезпечувальних правовідносин; поняття, види, завдання, джерела та напрямки використання коштів; правове становище страхових фондів та управління страховими фондами; особливість правового становища державних (не страхових) фондів.

Уміти: самостійно орієнтуватись і використовувати законодавчу базу в галузі права соціального забезпечення; визначати засоби забезпечення, підстави та види відповідальності при порушенні чинного законодавства.

Виборче право в Україні

150/5; екзамен; 2 семестр

Знати: систему вихідних для всієї юридичної науки категорій; основні концепції та теорії, предметом дослідження яких є найбільш загальні закономірності виникнення, розвитку та функціонування правових і державних явищ і процесів; види юридичної діяльності, їх особливості та стадії здійснення, а також правові процедури захисту прав і свобод людини.

Уміти: відтворювати зміст загальнотеоретичних категорій та основних положень концепцій і теорій, предметом дослідження яких є найбільш загальні закономірності виникнення, розвитку та функціонування правових і державних явищ і процесів.

Інтелектуальна власність в освітній і науковій діяльності

90/3; залік; 1 семестр

Знати: основні принципи системи правового регулювання права інтелектуальної власності в Україні і світі; значення, сутність і критерії інтелектуальної власності; види об'єктів авторського права та суміжних прав; види об'єктів патентного права (права промислової власності); способи правомірного використання об'єктів права інтелектуальної власності; способи захисту прав інтелектуальної власності у разі їх порушення

Уміти: визначати, що відноситься до об'єктів інтелектуальної власності;

працювати з юридичними джерелами захисту права інтелектуальної власності України; комплексно застосовувати набуті знання у фаховій професійній діяльності.

Основи права Євросоюзу

180/6; екзамен; 1 семестр

Знати: особливості інтеграційних процесів, правові основи формування, устрою і діяльності Європейського Союзу; систему джерел і норм права Європейського Союзу, що регулюють різні види суспільних відносин; співвідношення права Євросоюзу та міжнародного і внутрішнього права держав – членів, структуру і діяльність інститутів ЄС.

Уміти: знаходити і використовуватися основні правові документи ЄС, тексти найважливіших установчих договорів Європейського Союзу в діючій редакції і коментарі до них, а також нормативні акти й інші документи по навчальній дисципліні; використовувати дані науки права Євросоюзу для вирішення професійних завдань; використовувати отримані знання у професійної діяльності та соціальній комунікації, при плануванні та проведенні культурно-просвітницької роботи знання за фахом, спеціалізацією, із юридичних та гуманітарних дисциплін.

Актуальні проблеми вивчення Голокосту в Україні

120/4; залік; 1 семестр

Знати: етапи Голокосту в Європі та Україні; основні віхи життя євреїв України до Катастрофи; особливості становища єврейського населення в різних окупованих регіонах України; визначати основні репресивно-каральні німецькі структури, що приймали участь у геноциді євреїв; найбільші місця знищення євреїв в Україні, а також історію найбільших українських гетто.

Уміти: використовувати отримані знання і переносити їх в нову ситуацію, при проведенні занять відповідно до фаху і спеціалізації; здобувати інформацію із історичних джерел, наукової та довідкової літератури, ЗМІ, Інтернету, використовувати її у професійної діяльності та соціальній комунікації.

Варіативна частина циклу

Географія світового господарства

150/5; екзамен; 1 семестр

Знати: особливості і закономірності розвитку та функціонування галузевої і територіальної структури сучасного світового господарства.

Уміти: проводити аналіз та оцінку факторів, що визначають рівень розвитку галузей світового господарства; давати характеристику галузей світового господарства; досліджувати територіальні відмінності розвитку окремих галузей світового господарства.

Регіональна економічна і соціальна географія світу

90/3; екзамен; 2 семестр

Знати: цілісний просторово-часовий погляд на сучасні соціально-економічні і політичні процеси в різних регіонах і країнах світу.

Уміти: складати комплексну соціо-економіко-географічну характеристику регіонів і країн світу; виявляти особливості територіальної організації суспільства регіонів світу; складати порівняльні соціо-економіко-географічні характеристики країн світу

Економічна і соціальна географія України

180/6; залік; 1 семестр; екзамен; 2 семестр

Знати: економіко-географічне, геополітичне положення України; особливості природно-ресурсного потенціалу України та проблеми його освоєння; закономірності розміщення і територіальної організації продуктивних сил України та її окремих регіонів, теоретичні основи соціальної географії як науки про територіальний аспект соціального розвитку України, особливості демографічних проблем розвитку держави; регіональної диференціації та перебігу економічних і соціальних процесів в Україні.

Уміти: давати оцінку економіко-географічного, геополітичного положення України; визначати особливості демографічних проблем розвитку держави; аналізувати особливості регіональної диференціації та перебігу економічних і соціальних процесів в Україні; давати характеристику окремих територіально -виробничих комплексів, промислових і транспортних вузлів,

сільськогосподарських зон, економічних районів, окремих регіонів країни, аналізувати та досліджувати соціальні проблеми українського суспільства; розробляти моделі розвитку та структурні схеми управління соціально-географічним процесом; аналізувати соціально-географічні особливості просторових процесів та форм організації життєдіяльності українського соціуму.

Географія туризму

150/5; залік; 1 семестр

Знати: особливості і тенденції географії міжнародних туристських потоків; методика географічного дослідження туристичного ринку; особливості сучасного розвитку та перспективи розвитку туризму в різних країнах та регіонах світу; рекреаційно-туристичні ресурси (природно-географічні, природно-антропогенні, суспільно-історичні) різних регіонів світу; туристично-рекреаційне районування світу.

Уміти: застосовувати у процесі туристичного дослідження країн та регіонів світу основи теорії географії туризму; професійно оперувати географічною інформацією стосовно визначення атракційності туристичних ресурсів та оцінки туристичного потенціалу країн і регіонів на предмет розвитку спеціальних видів туризму; характеризувати й аналізувати стан розвитку туристичної індустрії в певних туристичних регіонах; аналізувати розміщення міжнародних туристичних потоків; застосовувати набуті знання для аналізу рекреаційно-туристичного потенціалу регіонів світу; визначати фактори, що впливають на розміщення туристичних центрів.

Глобальна географія

60/2; залік; 2 семестр

Знати: сутність понять «глобальні проблеми», «глобалістика», «глобалізація», рівні вивчення глобальних проблем; суть глобальних проблем, причини виникнення глобальних проблем та шляхи їх розв'язання; суть проблем наукового характеру, причини виникнення та поширення їх у різних регіонах світу та України; причини «малих проблем» та шляхи їх розв'язання;

сутність понять «антропогенез» і «сапієнтарія», моно-, і поліцентричні теорії походження людини, етнічну, расову, лінгвістичну, релігійну, цивілізаційну структуру людства; сутність вчення про цивілізації; причини змін на політичній карті світу, можливі сценарії майбутньої геополітики.

Уміти: аналізувати наслідки глобалізації; складати демографічні прогнози, називати хвороби цивілізації; пояснювати причинно-наслідкові зв'язки виникнення демографічних проблем; аналізувати причини локальних і регіональних конфліктів, показувати на карті регіони їх локалізації, визначати наслідки конфліктних ситуацій, пов'язувати причини відсталості країн з іншими глобальними проблемами; визначати головні особливості сценарію розвитку людства; характеризувати концепцію розвитку країн за різними джерелами; пояснювати основні критерії розвитку людства; наводити приклади позитивного і негативного впливу на природу.

Методика навчання географії в ЗОШ з профільним навчанням

60/2; залік; 2 семестр

Знати: вимоги державного стандарту базової, повної середньої та вищої освіти; зміст основних нормативних документів, що забезпечують реалізацію профільного навчання; сутність профільного навчання, його мету завдання, форми організації; методичні основи особистісно зорієнтованого навчання, індивідуального навчання та механізми їх реалізації; зміст освіти з географії на базовому та профільному рівнях; методику організації базових географічних й елективних курсів, інтегрованих занять; особливостей психічного та фізичного розвитку учнів старшої школи; зміст та технології до профільної підготовки учнів; технологію укладання навчальних програм і розроблення профільних курсів і курсів за вибором з географії.

Уміти: здійснювати викладання географічних дисциплін виходячи з потреб та можливостей учнів; прогнозувати перспективи розвитку учня під час вибору ним профілю виходячи з його індивідуальних особливостей, сприяти професійному самовизначенню учнів; реалізувати міжпредметні зв'язки між профільними та непрофільними предметами; планувати й організовувати уроки

географії на базовому та профільному рівнях; здійснювати навчання географії у старшій профільній школі на інтегрованій основі; використовувати різноманітні педагогічні технології під час профільного навчання географії; укладати програми і розробляти профільні курси та курси за вибором з географії; створювати комфортний емоційний клімат, впливати на емоційно-вольову сфери учнів.

Практична підготовка

Виробнича педагогічна практика у школі

240/8, залік, 3 семестр

Уміти: використовувати на практиці знання основ психології особистості і соціальної психології; біологічних і психологічних меж людського сприйняття та засвоєння; психологічних особливостей юнацького віку і особливості впливу на результати педагогічної діяльності індивідуальних відмінностей; класифікувати методи, форми навчання; обирати адекватні завданням методи та форми навчальної та виховної роботи; складати плани-конспекти уроків, характеризувати підручники, обирати навчальний матеріал, релевантний поставленій навчальній меті; організовувати виховні заходи, виконувати функції класного керівника; працювати зі шкільною документацією.

Виробнича педагогічна практика у ВНЗ

90/3, залік, 3 семестр

Уміти: володіти методами і прийомами усного та писемного викладу предметного матеріалу; складати робочу програму, готувати тексти лекцій, складати план практичного заняття, організовувати навчальний процес у групах та підгрупах, характеризувати підручники та навчальні посібники, обирати навчальний матеріал, релевантний поставленій навчальній меті; упорядковувати навчальний матеріал, структурувати навчальний зміст, використовуючи міждисциплінарні зв'язки; використовувати у навчальному процесі увесь спектр технічних засобів навчання; володіти методикою підготовки тестів та контрольних завдань; володіти методами оцінювання, методами моніторингу якості підготовки; працювати з документацією.

Головною засадою організації системи науково-дослідної роботи студентів на історичному відділенні факультету Географії, туризму та історії є її комплексність, яка передбачає:

- інтеграцію освітнього та наукового процесів;
- логічна послідовність в оволодіння принципами, методами та технологіями наукових досліджень відповідно до етапів навчання;
- використання різних форм організації наукової діяльності студентів, що передбачених освітньою програмою.

Головною метою залучення студентів до наукової роботи є написання курсових, кваліфікаційних, магістерських робіт, наукових статей, участі у конференціях та семінарах.

Головним завданням удосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів історії в Криворізькому педагогічному університеті є освіта через науку (об'єднання дослідницької діяльності та навчання), коли освітній процес базується на наукових дослідженнях, що виконують студенти. Студентів вже з першого курсу залучують до науково-дослідної роботи, котра спрямована на формування історичного мислення та загальнонаукової культури, дослідницьких умінь та навичок.

Здійснивши аналіз освітньо-професійної програми спеціальності історія, ми можемо зробити такі висновки. Освітня програма передбачає підготовку фахівців (за виробом студентів) за такими спеціальностями: Історія / географія, історія / право, історія / англійська мова. Результати засвоєння програми визначаються знаннями та навичками, що їх набудуть майбутні фахівці, а також їхньою здатністю застосувати набуті знання, навички у відповідності до завдань своєї професійної діяльності, зокрема такі: знати українську та світову хронологію, описати з використанням термінів основні підходи до вивчення цивілізацій та світової глобальної історії; формулювати тексти та короткі описи на основі сучасної (оновленої) історичної інформації. Освітня програма передбачає ряд навчальних і виробничих практик: археологічну, географічну,

педагогічну. Базами практик виступають музейні та архівні установи, загальноосвітні заклади.

Висновки до другого розділу

Ми дізнались, що головним завданням освітнього процесу Криворізького державного педагогічного університету є всебічна і цілеспрямована підготовка майбутніх вчителів різного профілю до творчої життєдіяльності та конкурентно-спроможності в сучасному світі. Представили структуру взаємодії викладача та студента у вигляді схеми. Визначили взаємопов'язані компоненти структури Криворізького державного педагогічного університету та зобразили ці компоненти у вигляді схеми.

З досвіду проходження асистентської педагогічної практики ми побачили, що в КДПУ головною формою організації навчально-пізнавальної діяльності студентів залишається лекція, яка має низку переваг перед іншими формами організації заняття. Лекція як форма організації освітнього процесу досить часто критикується педагогами, але залишається необхідною у плані подання теоретичних знань. Висвітлили найпоширеніші види лекцій: академічна, проблемна, лекція-комплекс. Також, побачили актуальну форму організації освітнього процесу в Криворізькому педагогічному університеті- семінар, він знаходиться у системі викладання навчальної дисципліни та передбачає теоретичне обговорення певної проблеми відповідно питанням які заздалегідь викладач надав. До провідних форм організації освітнього процесу в КДПУ ми віднесли і практичні заняття. Зробили висновки, що особливого значення в освітньому процесі Криворізького державного педагогічного університеті набула самостійна робота студентів, вона спрямована на самоорганізацію, самодисципліну, адаптацію до змін в освітньому середовищі, зацікавленню конкретною проблематикою та підвищенню культури мислення майбутніх педагогів. Самостійна робота є обов'язковою складовою освітнього процесу (підготовка до занять та виконання індивідуальних завдань).

Ми надали короткий історичний екскурс історичним відділенням факультету географії, туризму та історії. Розглянули стан організації

навчально-пізнавальної діяльності студентів-істориків. Проаналізували навчальні програми освітніх рівнів бакалавр та магістр. Визначили мету навчання, цілі та теоретичний зміст освітньої програми історичного відділення. Проаналізували методики та технології якими користуються викладачі в освітньому процесі та визначили основні компетентності, якими повинен володіти сучасний вчитель історії. Виділили, що головною засадою організації системи науково-дослідної роботи студентів на історичному відділенні факультету географії, туризму та історії є її комплексність. Зазначили, головну мету залучення студентів до наукової роботи є написання курсових, кваліфікаційних, магістерських робіт, наукових статей, участі у конференціях та семінарах.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

3.1. Шляхи формування культури мислення студентів засобом особистісно орієнтованих технологій.

Підвищення якості освіти в ЗВО потребує застосування ефективних педагогічних технологій, які сприяють кращому засвоєнню знань та формуванню професійних компетенцій. Одним з важливих засобів підвищення якості та ефективності педагогічного процесу в системі педагогічної освіти є інтеграція педагогічних технологій.

Активне застосування педагогічних технологій, зумовлено сучасними тенденціями розвитку вищої школи: розвитку культури мислення, оволодінням методами пізнання, стимуляцію самоосвіти, формуванню професійних компетенцій майбутнього педагога, тобто прагнення до вдосконалення та підвищення ефективності освітнього процесу. Ефективність є однією з найважливіших ознак педагогічних технологій.

Термін «ефективність» прийшов у педагогічну науку з інших галузей. У педагогіці термін «ефективність» визначає якість навчання. Розробкою цієї проблеми займалися такі науковці як, Ю. Бабанський, В. Блінов, В. Макєєв, Н. Міхеєв.

В. Блінов визначає ефективність як показник конкретних результатів, які під час освітнього процесу перетворюються на результати які мають соціальну значимість [7, с. 150].

Існує два основних напрямки дослідження ефективності:

- з'ясування засобів підвищення ефективності педагогічного процесу ;
- кількісне дослідження ефективності.

Необхідність підвищення ефективності педагогічного процесу можна прослідкувати в праці Ю. Бабанського [2, с. 117]. Щодо другого напрямку, кількісне дослідження ефективності знайшло відображення в роботах В. Беспалько[13, с. 96] За його теорією ефективність визначається виміром якості засвоєних знань. При цьому наголошується на необхідності в більш

точному описі і вимірі процесу засвоєння: як зовнішнього контролюючого факту дидактичного процесу, як самого змісту дидактичного процесу, як пізнавальну діяльність студента, направлену на засвоєння знань.

При використанні педагогічних технологій, не можна забувати про деякі мінуси. Виникає зміщення уваги з конкретного студента на освітній процес. Також, не всіма етапами освітнього процесу вдається керувати, наприклад, процес засвоєння знань на всіх ступенях не можуть бути прописані технологією.

Прагнення викладача подолати вказані недоліки застосування педагогічних технологій є запорукою успішного, ефективного навчання та поступового розвитку і вдосконалення педагогічної науки в цілому. Важливо підкреслити необхідність постійного контролю викладачем, за вказаними параметрами ступеню ефективності, які застосовується ним в освітньому процесі. Одним з можливих варіантів допомоги викладачу уникнути недоліків в процесі використання педагогічних технологій, а також активізувати навчання, навчити студентів творчо використовувати отриманні знання в реальній ситуації, також використовувати педагогічні умови які дозволяють підвищити ефективність освітнього процесу [51, с. 23].

Під час проходження асистентської педагогічної практики в Криворізькому державному педагогічному університеті, ми проаналізували ступінь ефективності педагогічних технологій, які найчастіше використовувались викладачами під час освітнього процесу.

Ми дійшли висновку, що найефективнішими з використаних технологій є: педагогічна технологія модульного навчання, проектна технологія, технологія на основі використання комп'ютера та навчання в співпраці; здебільш особистісно-орієнтовані, оскільки вони базуються на системі взаємопов'язаних принципів, причому один з основних принципів є особистісний підхід, який розвиває систему особистісних якостей студента, стимулюючих бажань самостійно навчатися, мотивацію (також важливими є

принципи ситуативності і моделювання, орієнтації на групове спілкування і професійну направленість).

Також, не залишилось без нашої уваги і те, що викладачі використовували основу особистісно-орієнтованого навчання – навчальні ситуації, для конструювання яких вони застосовували ряд технологій:

- технологія навчального діалогу, яка передбачає засвоєння змісту освіти в умовах діалогу, що забезпечує спілкування, самореалізацію особистості;
- технологія проблемної ситуацій, яка давала змогу студентам уявляти себе в тій чи тій проблемній педагогічній ситуації та шукати варіанти рішення;
- технологія імітаційної гри, яка включала в себе імітацію соціально-рольових умов, котрі забезпечують реалізацію особистісних функцій в конфліктній ситуації.

Отже, педагогічні технології достатньо надійно зайняли своє місце в освітньому процесі Криворізького державного педагогічного університету.

3.2.Методичні рекомендації щодо використання педагогічних технологій під час формування культури мислення студентів

В умовах сучасності освіта знаходиться в складному становищі, пов'язаної зі зміною освітньої мети, збудованої на компетентнісному підході. Компетентність у навчанні (лат. *competentia* – коло питань, в яких людина добре розуміється) набуває молода людина не лише під час вивчення предмета, групи предметів, а й за допомогою засобів неформальної освіти, внаслідок впливу середовища тощо [23, с. 547].

Труднощі виникають також в зв'язку з тим, що скорочуються години на вивчення окремих предметів і більшість інформації виноситься на самостійне опрацювання. Всі ці обставини потребують нових педагогічних досліджень в галузі методики викладання педагогіки та історії, пошуку нових інноваційних засобів, форм і методів навчання, зв'язаних з розробкою і впровадженням в освітній процес сучасних педагогічних технологій.

Викладачу досягти успіху в навчанні можна тільки шляхом зацікавлення своїм предметом. Для цього необхідно використовувати таку систему методів, яка направлена не на виклад готових знань та їх репродукції студентами, а на самостійне оволодіння студентами знаннями та вміннями в процесі активної пізнавальної діяльності. З метою розвитку у студентів інтересу до вивчення дисципліни необхідно використовувати і традиційні методики, навчання з використанням прийомів, які спонукають студентів до практичної та розумової діяльності і елементи інноваційних педагогічних технологій (елементи проблемного, особистісно орієнтованого навчання, інформаційно комунікаційні технології). Успіх навчання і якість знань знаходяться в прямій залежності від рівня розвитку пізнавального інтересу студентів до предмету. Одним з найважливіших моментів заняття для студента є розуміння необхідності особистої зацікавленості в здобуванні знань, щоб студенти змогли відчувати свою компетентність не тільки в отриманні результату, а і протягом усього освітнього процесу. Ось чому сучасне заняття повинно бути побудовано в поєднанні спеціально організованої діяльності та звичайного міжособистісного спілкування, таким чином, через особистісний план спілкування на занятті реалізується врахування вікових та психологічних особливостей студентів [61, с. 42].

Необхідно зробити зі студента активного учасника освітнього процесу. Студент може засвоїти інформацію тільки за допомогою особистої діяльності та зацікавленості предметом. Викладач повинен бути організатором пізнавальної діяльності студента та організовувати на заняттях усі види освітньої діяльності. Необхідно, щоб освітня діяльність студента відповідала навчальному матеріалу, який повинен бути засвоєним. Студент повинен самостійно робити висновки, щоб сам для себе здобував знання.

Систематична праця з використанням педагогічних технологій підвищує інтерес, навчальну активність студентів, забезпечує глибоке засвоєння знань, формує культуру мислення студента. Важлива особливість навчання – створення умов для продуктивної діяльності з використанням знань, їх

узагальненню та систематизації. Подібна організація освітнього процесу розвиває розумові здатності студентів, змушує бути уважними, навчає аналізувати, порівнювати, виділяти головне, перетворює з пасивних слухачів на заняттях в активних учасників [25, с. 65].

Досягти поставленої мети можуть допомогти сучасні освітні технології. Педагогічні технології – це сукупність прийомів, форм, методів та засобів передачі соціального або професіонального досвіду в процесі навчання. У відмінності від методу навчання, технологією може бути тільки те, що піддається чіткому опису та алгоритму.

Для технології характерні:

- системність;
- відтворюваність;
- результативність [32, с. 207].

До педагогічних технологій можна віднести технологію диференційованого навчання; інформаційні технології; технології дистанційного навчання; технології проблемного навчання; технології модульного навчання; педагогіка співпраці; технологія навчального проектування.

Технологія навчального проектування

Навчальне проектування – це навчання, за допомогою якого, студенти набувають знання в процесі планування і виконання поступово ускладнених практичних завдань-проектів. Технологія навчального проектування значно змінює роль і позицію викладача в освітньому процесі. Його задачею стає комплексне керівництво студентами, підтримка на всіх етапах роботи: в обранні теми проекту і формуванні проблеми дослідження; оволодіння дослідницькими навичками; самостійному пошуку інформації. В цей час, викладач повинен координувати процес роботи над проектом, здійснювати зворотній зв'язок, направляти студентів на пошуки інформації [43, с. 188].

Методологічні рекомендації щодо використання технології навчального проектування.

1. У проєкті обов'язково повинна бути наявність значущої проблеми, яка потребує інтеграційного знання, дослідницького пошуку для її вирішення (наприклад, дослідження теорій походження Київської Русі; проблема впливу війни на демографічну ситуацію в країні);
2. Теоретичне, практичне та пізнавальне значення передбачуваних результатів (наприклад, на основі проєкту є можливість зробити навчально-наукову статтю);
3. Самостійна діяльність студентів;
4. Структурування змістової частини проєкту (із зазначенням поетапних результатів);
5. Використання дослідницьких методів, передбачає певну послідовність дій:
 - визначення проблем і завдань дослідження (використання в ході спільного дослідження метода «мозковий штурм», «круглий стіл»);
 - висування гіпотези рішення проблеми;
 - обговорення методів дослідження (статистичних, експериментальних, спостереження);
 - обговорення засобів оформлення кінцевих результатів (презентації, захисту, творчих звітів);
 - збір, систематизація та аналіз отриманих даних;
 - підведення підсумків, оформлення результатів, їх презентація;
 - висновки, висування нових проблем досліджень.

Вибір тематики проєктів в різних ситуаціях може бути різним. В одних ситуаціях викладачі визначають тему проєкту з урахуванням навчальних планів, особистих інтересів студентів та їх здібностей. В інших – теми проєктів, особливо призначених для позанавчальної діяльності, може бути запропонована самими студентами, які звісно орієнтуються при цьому на особисті інтереси, не тільки суто пізнавальні, а і творчі.

Технологію навчального проєктування можна застосовувати з використанням сучасних засобів інформаційних технологій. Передусім,

потрібно визначитись з ознаками проектної технології. Ми вважаємо, що такими ознаками можуть бути:

- домінуюча діяльність в проекті: дослідницька, пошукова, творча, рольова;
- предметно-змістовна галузь: монопроект, міжпредметний проект;
- характер координації проекту: безпосередній та прихований;
- характер контактів (серед студентів ЗВО, факультету, групи, міста, області, країни);
- кількість учасників проекту;
- тривалість виконання проекту.

Технологія проблемного навчання

Під технологією проблемного навчання розуміють таку організацію занять, яка передбачає створення проблемних ситуацій під керівництвом викладача та активну самостійну діяльність студентів в ході вирішення цієї ситуації, в кінцевому результаті студенти оволодівають професійними компетенціями, навичками, вміннями, знаннями, розвивати розумові здібності та формувати культуру мислення.

Викладач який вирішив використати технологію проблемного навчання, повинен користуватися певною схемою. Педагог створює проблемну ситуацію та направляє студентів на її вирішення (організовує пошук рішення). Таким чином, студент стає в позицію суб'єкта свого навчання і як результат він оволодіває новими знаннями. Труднощі можуть виникнути через те, що при використанні проблемних ситуацій потрібно використовувати диференційований та індивідуальний підхід [38, с. 99].

Методологічні рекомендації щодо створень проблемних ситуацій:

- педагог підштовхує студентів до суперечностей та рекомендує самостійно дійти рішення;
- висуває різноманітні думки на теж саме питання;
- радить аудиторії розглянути явища з різних боків;
- спонукає студентів робити співставлення, узагальнення, висновки;

- задає спеціальні питання (на конкретизацію та узагальнення);
- використовує проблемні питання (наприклад, зі спеціально вказаними помилками);
- визначає особливості технології проблемного навчання в різноманітних видах роботи;
- створення навчальних та методичних посібників;
- індивідуальний підхід та професійна майстерність викладача, здатність розвивати створювати активну пізнавальну діяльність студентів.

Технологія педагогічного партнерства

Педагогіку партнерства потрібно розглядувати, як втілення нового педагогічного мислення, джерелом прогресивних ідей та частинку яка входить у всі педагогічні технології. Традиційні методи навчання засновані на тому, що викладач є суб'єктом, а студент – об'єктом освітнього процесу. В концепції педагогіки партнерства, студент є суб'єктом своєї освітньої діяльності.

За цією технологією, два суб'єкти освітнього процесу повинні діяти спільно, бути партнерами. Важливо, щоб ніхто не був вищий за іншого. Партнерство у стосунках «викладач-студент» здійснюються в колективи, приймаючи різноманітні форми (співпраці, співпереживання, співучасті). В колективі ЗВО партнерські стосунки встановлюються між ректоратом, викладачами, студентським самоврядуванням [62, с. 203].

Методологічні рекомендації щодо використання технології педагогіки партнерства.

В педагогіці партнерства виділяється чотири напрямки:

- індивідуальний підхід до студента;
- дидактично-розвивальний комплекс;
- концепція виховання;
- педагогізація навколишнього середовища.

Індивідуальний підхід до студентів в освітньому процесі – це фундамент будь-яких педагогічних технологій. Цей підхід включає в себе наступні ідеї:

- судження про студента як мету освіти, особистісний напрямок освітнього процесу;
- демократизація та гуманізація відносин між студентами та викладачами;
- відмова від примушення, як методу що не має позитивних результатів.

Мета особистісно орієнтованих відносин «викладач-студент»: не забороняти, а направляти; не змушувати, а переконувати; не наказувати, а організовувати; не обмежувати, а давати можливість вибору.

Освіта без примушення має таку характеристику:

- вимоги щодо виконання без примушення, яка базується на довірі;
- захоплення, як наслідок цікавого викладання;
- замінити примушення прагненням, яке приносить досягнення;
- більш давати самостійності студентам.

Технологія інтерактивного навчання

Запровадження технології інтерактивного навчання – один з важливих шляхів на вдосконалення освітнього процесу в сучасній системі педагогічної освіти. Використання технології інтерактивного навчання передбачає моделювання педагогічних ситуацій, використання рольової гри, колективне вирішення проблем. Виключенням є те, що всі члени освітнього процесу – рівні. З об'єкта впливу студент стає суб'єктом взаємодії, він сам активно приймає участь в освітньому процесі, дотримуються свого особистого шляху. В традиційній моделі навчання студенти повинні були засвоювати великі об'єми вже готових знань. При цьому відсутня необхідність в розробці проектів де за основу використовувалась навчальна діяльність з іншими суб'єктами навчання.

За технологією інтерактивного навчання, освітній процес організовується таким чином, щоб включити в процес пізнання всіх студентів без винятку. Спільна діяльність свідчить про те, що кожен додає свій особистий внесок, в процесі роботи відбувається обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. Інтерактивні методи засновані на принципах взаємодії, активності студентів та обов'язково на зворотному зв'язку. Створюється середовище освітнього

спілкування, воно має таку характеристику: відкритість, взаємодія та рівність учасників, накопичення знань, можливість взаємної оцінки та контролю.

Зміст технології інтерактивного навчання складається з того, що освітній процес влаштований таким чином, що всі учасники виявляються залученими в процес пізнання. Викладач разом з новими знаннями спонукає студентів до самостійного пошуку. Активність викладача поступається активності студентів, його метою є створення умов для їх ініціативності. Викладач виконує функцію помічника в роботі [51, с. 147].

Технологія модульного навчання

Технологія модульного у відповідності до освітніх принципів ґрунтується на окремих модулях, покликаних для здобутку певної мети. Належно до освітнього матеріалу варто інтегрувати різноманітні засоби навчання, які направлені на досягнення конкретної мети.

Мета технології модульного навчання полягає в тому, що організація освітнього процесу відбувалась таким чином щоб була відповідність між дидактичною системою та індивідуальними потребами й рівнем базової підготовленості студента [20, с. 107].

Провідним розумінням технології модульного навчання є поняття «модуль». Під модулем слід розглядати самостійну структуру дисципліни, у складі якої є дидактична мета, логічно завершена частина освітнього матеріалу (розділ або тема навчальної програми), методичні рекомендації, дидактичні матеріали та система контролю.

Сутність кожного модулю повинна включати в себе наступне:

- дидактичну мету;
- структурований на елементи навчальний матеріал;
- наявність методичного забезпечення освітнього процесу;
- інформацію з можливими засобами опанування сутності освітнього модулю і засобах контролю та самоконтролю результатів освітньої діяльності студентів.

Мета розробки модулів – розділення змісту дисципліни на компоненти які належні з професійними, педагогічними та методичними завданнями, визначення для всіх компонентів доцільних освітніх засобів, узгодження їх у часі та інтеграція в єдиному комплексі.

Поєднування сутності навчальної дисципліни у вигляді модульної програми відбувається з урахуванням наступних принципів:

- обов'язкове включення провідних понять та методів;
- дотримання вимог систематичності та логічності викладу;
- практична значимість дисципліни та її системність;
- наочне представлення матеріалу [21, с. 59].

Освітню модульну програму треба планувати на засаді принципів, які подані раніше, також потрібно урахувати особливість модульного навчання. До них відносять наступне: модульність, структурованість, дійсність та оперативність знань, гнучкість, партнерство, реалізація зворотного зв'язку.

Принцип модульності передбачає дослідження в процесі вивчення модулів як головного засобу опанування інформації. У відповідності з ним, навчання будується по модулям, котрі призначені для здобутку певної мети.

Для реалізації цього принципу потрібно виконувати такі педагогічні правила:

- навчальний матеріал треба зробити так, щоб він в цілому забезпечував здобутки кожного студента для досягнення певної мети;
- належно до освітнього матеріалу треба поєднати різноманітні засоби навчання.

Принцип упорядкування змісту навчання включає в себе розподіл навчального матеріалу в рамках модулю на структурні елементи, перед кожним з яких ставиться дидактична мета, а зміст навчання – як забезпечення досягнення мети.

Принцип дійсності та оперативності знань. Оперативні знання набуваються краще за умовою, якщо студент в ході самостійного вирішення

завдань проявляє ініціативу, винахідливість, здатність використовувати знання в конкретних ситуаціях, відмінних від тих в яких вони набувалися [1, с. 116].

Педагогічними правилами якими слід користуватися, при здійсненні цього принципу є:

- мета модульного навчання повинна бути відображена в термінах діяльності та засобах дій;
- для досягнення поставленої мети потрібно побудувати матеріал в логічній послідовності та практичній діяльності;
- освітній процес повинен бути організований на основі проблемного підходу засвоєння знань.

Принцип гнучкості потребує такої будови модульної програми, за якої повинно бути легко забезпечити можливість пристосування змісту освіти та шляхів його засвоєння під особисті потреби і можливості студентів.

Щоб втілити принцип гнучкості в дію, потрібно виконувати наступні педагогічні правила:

- при індивідуалізації змісту освіти необхідна попередня перевірка знань студентів;
- вона повинна бути організована так, щоб її результатам можна було побудувати індивідуальну структуру певного модулю;
- важливо дотримуватися індивідуального темпу для засвоєння знань та умінь [50, с. 78].

Принцип партнерства свідчить про відносини між педагогом (в ролі консультанта та координатора) та студентом (який самостійно засвоює навчальний матеріал модуля).

Принцип здійснення зворотного зв'язку робить керування освітнім процесом шляхом формування системи контролю та самоконтролю студентів. Наприкінці, зміст модульного навчання виглядає таким чином, щоб досягнути певного рівня компетенцій, потрібно здійснити структурування змісту освітнього матеріалу, підбір методів, засобів та форм навчання, спрямованих на

самостійний вибір і проходження студентами (повного, скороченого або поглибленого) навчання.

Під час проходження практики в Криворізькому державному педагогічному університеті нами було зроблено висновок, що технологія модульного навчання добре поєднується з традиційною формою навчання, методами проблемного навчання та технологією дистанційного навчання.

Технологія модульного навчання має такі особливості:

- забезпечує обов'язкове опрацювання кожного компонента дидактичної системи та наочне представлення в модульній програмі;
- пропонує чітку структурованість змісту освіти, послідовний виклад теорії, забезпечення освітнього процесу інформаційно-предметною системою контролю та оцінки знань студентів, яка дозволяє корегувати освітній процес;
- студент який навчається самостійно з запропонованою йому індивідуальною програмою, яка включає цільовий план роботи, певну інформацію та методичні рекомендації щодо досягнення дидактичної мети.

Проектування та здійснення освітнього процесу на засадах технології модульного навчання дозволяє:

- здійснювати в єдності диференціацію та інтеграцію змісту освіти шляхом систематизування проблемних модулів навчального матеріалу;
- використовувати проблемні модулі в якості сценарію для створення педагогічно програмованих засобів;
- робиться акцентування в роботі педагога в бік консультативно-координаційної функції керування навчально-пізнавальної діяльності студентів [57, с. 19].

Висновки до третього розділу

Активне застосування педагогічних технологій, зумовлено сучасними тенденціями розвитку вищої школи: розвитку культури мислення, оволодінням

методами пізнання, стимуляцію самоосвіти, формуванню професійних компетенцій майбутнього педагога, тобто прагнення до вдосконалення та підвищення ефективності освітнього процесу. Ефективність є однією з найважливіших ознак педагогічних технологій. Визначили термін «ефективність». Ми з'ясували, що існує два основних напрямки дослідження ефективності: з'ясування засобів підвищення ефективності педагогічного процесу та кількісне дослідження ефективності.

Під час проходження асистентської педагогічної практики в Криворізькому державному педагогічному університеті, ми проаналізували ступінь ефективності педагогічних технологій, які найчастіше використовувались викладачами під час освітнього процесу. Дійшли висновку, що найефективніші з використаних технологій – це педагогічна технологія модульного навчання, проектна технологія, технологія на основі використання комп'ютера та навчання в співпраці; здебільш особистісно орієнтовані, оскільки вони базуються на системі взаємопов'язаних принципів, причому один з основних принципів є особистісний підхід, який розвиває систему особистісних якостей студента, стимулюючи бажання самостійно навчатися, мотивацію (також важливими є принципи ситуативності і моделювання, орієнтації на групове спілкування і професійну спрямованість).

Для практичного впровадження й використання особистісно орієнтованих педагогічних технологій характерні: системність, відтворюваність, результативність. Нами узагальнено методологічні рекомендації для використання технологій диференційованого навчання; інформаційної технології; технології дистанційного навчання; технології проблемного навчання; технології модульного навчання; педагогіки співпраці; технології навчального проектування.

Ми упевнились, що практичне впровадження й використання сучасних особистісно орієнтованих технологій у педагогічному закладі вищої освіти пов'язане з чітким структуруванням змісту освіти; реалізацією принципу партнерства в системі «викладач-студент», коли педагог виступає в ролі

консультанта і координатора, а студент орієнтований на самостійне засвоєння навчального матеріалу й виявляє високий рівень пізнавальної активності.

Освітній процес влаштований таким чином, що всі учасники виявляються залученими до пізнання. Викладач разом з новими знаннями спонукає студентів до самостійного пошуку. Активність викладача поступається активності студентів, його метою є створення умов для їх ініціативності, він виконує функцію координатора в навчально-пізнавальній роботі студентів. Створюється середовище освітнього спілкування, воно має характеристику відкритості, взаємодії та рівності всіх учасників, накопичення знань, можливості взаємної оцінки та контролю.

ВИСНОВКИ

У процесі написання магістерської роботи нами було зроблено такі висновки:

1. Наукове поняття «мислення» розглядається педагогами, філософами і психологами. З філософської точки зору, мислення це інформаційна діяльність, що набула якості опосередкованого, узагальненого пізнання, яке за допомогою абстрагування, міркувань (зіставлень пізнавальних образів та логічного виведення думок) і типізації даних про світ явищ розкриває їх необхідні зв'язки, закономірності, тенденції розвитку. У психології «мислення» – це процес опосередкованого та узагальненого відображення свідомістю людини предметів і явищ об'єктивної дійсності в їхніх істотних властивостях, зв'язках і відносинах; вища форма відображення дійсності у психіці.

У педагогічній літературі використовують такі поняття як «культура розумової праці» та «стиль мислення». Більшість науковців вважають, що поняття «культура мислення» визначає ступінь володіння індивідом формами та методами розумової діяльності. Культура мислення складається з певних структурних елементів: логічності та діалектичності, які між собою пов'язані. Логічність мислення означає спосіб міркування, за допомогою якого можна дійти істинного висновку; діалектичність передбачає свідоме застосування законів та принципів діалектики.

Поняття «історичне мислення» являє собою сплав загальних норм правильного мислення, діалектично усвідомленого предметного змісту історії, установок на використання розуміння історії, їх закономірностей як методології пізнання і способів дій, специфічних для пізнання історично-соціальних явищ. Історичне мислення дозволяє зрозуміти минуле і самих себе, бо людина – історична істота, яке пізнає себе тільки в ході історії і за допомогою історії.

Умовами формування історичного мислення є: залучення осіб що навчаються до діяльності, яка вимагає застосування принципів та методів історичного пізнання; навченість принципам і методам історичного пізнання; здійснення наукової рефлексії й постійного самоаналізу та оцінки власної

розумової діяльності; створення відповідної мотивації, яка буде втілюватися у позитивному ставленні до історичних дисциплін.

Наукове поняття «педагогічна технологія» означає комплексний, інтегрований процес, що охоплює людей, ідеї, засоби і способи організації діяльності для аналізу проблем і планування, забезпечення, оцінювання і керування вирішенням проблем, що стосується всіх аспектів засвоєння знань

2. Ознаками педагогічної технології є: системність, що означає гармонізацію цілей, змісту і дидактичного процесу (наявність наукової психолого-педагогічної основи); відтворюваність і гарантованість результату, які передбачають наявність діагностичних цілей, етапів, провідних від цілей до завдань і результатів; зворотний зв'язок, який полягає в системі контрольних завдань адекватних цілям навчання.

Передумовою виникнення особистісно-орієнтованих технологій є гуманістична теорія, представниками якої в давні часи були Сократ, Платон, Аристотель, Марк Фабій Квінтіліан та інші. Гуманістичні традиції було продовжено Я. Коменським, Дж. Локком, Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, К. Ушинським та іншими. Перші особистісно орієнтовані технології було розроблено наприкінці 19 – на початку 20 століть: «теорія саморозвитку» Марії Монтессорі і «вальдорфська педагогіка» Рудольфа Штайнера.

У 20-му столітті технологічність стає домінуючою характеристикою в сучасній педагогіці. Технологізація освіти на даний момент – це не данина моді, а стиль сучасного науково-практичного мислення. Метою особистісно орієнтованої технології є розвиток особистості, самопізнання, самовизначення, самостійність, незалежність суджень, створення умов для самореалізації.

Основними вимогами особистісно орієнтованих технологій є: організація взаємодії тих, хто навчається; рішення ускладненої системи професійних завдань; обов'язкове включення осіб, що навчаються в творчі процеси, надання йому можливості не тільки рішення професійної задачі, але і її створення, через придумування питання, задачі або завдання; використання можливостей

інформаційних технологій, Інтернету; організації професійної самоосвіти і самовиховання.

3. Засобами розвитку культури мислення є: посилення проблемного змісту навчальних курсів (розробка проблемних лекцій, семінарів, практикумів), застосуванні активних методів і прийомів навчання студентів (аналіз педагогічних ситуацій, вирішення педагогічних задач, проведення ділової гри), організації самостійної роботи студентів задля розвитку власної культури мислення. Значний ефект при вирішенні задач з формування культури мислення, дають використання проблемних педагогічних задач.

Сучасні особистісно орієнтовані педагогічні технології формування культури мислення студентів передбачають здійснення підготовчо-організаційного, змістовно-процесуального та контрольного-корекційного етапів роботи як перевірки ефективності і доцільності форм і методів її реалізації.

4. Розглянувши стан організації навчально-пізнавальної діяльності студентів-істориків, ми визначили, що головним принципом організації системи навчально-пізнавальної діяльності студентів на історичному відділенні факультету географії, туризму та історії є комплексний підхід.

Активне застосування педагогічних технологій, зумовлено сучасними тенденціями розвитку вищої школи: розвитку культури мислення, оволодінням методами пізнання, стимуляцію самоосвіти, формуванню професійних компетенцій майбутнього педагога, тобто прагнення до вдосконалення та підвищення ефективності освітнього процесу. Ефективність є однією з найважливіших ознак педагогічних технологій. Ми з'ясували, що існує два основних напрямки дослідження ефективності: з'ясування засобів підвищення ефективності педагогічного процесу та кількісне дослідження ефективності.

Під час проходження асистентської педагогічної практики в Криворізькому державному педагогічному університеті, ми проаналізували ступінь ефективності педагогічних технологій, які найчастіше використовувались викладачами під час освітнього процесу. Дійшли висновку, що найефективніші з використаних технологій – це педагогічна технологія

модульного навчання, проектна технологія, технологія на основі використання комп'ютера та навчання в співпраці; здебільш особистісно орієнтовані, оскільки вони базуються на системі взаємопов'язаних принципів, причому один з основних принципів є особистісний підхід, який розвиває систему особистісних якостей студента, стимулюючи бажання самостійно навчатися, мотивацію (також важливими є принципи ситуативності і моделювання, орієнтації на групове спілкування і професійну спрямованість).

5. Для практичного впровадження й використання особистісно орієнтованих педагогічних технологій характерні: системність, відтворюваність, результативність. Нами узагальнено методологічні рекомендації для використання технологій диференційованого навчання; інформаційної технології; технології дистанційного навчання; технології проблемного навчання; технології модульного навчання; педагогіки співпраці; технології навчального проектування.

Ми упевнились, що практичне впровадження й використання сучасних особистісно орієнтованих технологій у педагогічному закладі вищої освіти пов'язане з чітким структуруванням змісту освіти; реалізацією принципу партнерства в системі «викладач-студент», коли педагог виступає в ролі консультанта і координатора, а студент орієнтований на самостійне засвоєння навчального матеріалу й виявляє високий рівень пізнавальної активності.

Освітній процес побудований таким чином, що всі учасники виявляються залученими до пізнання. Викладач разом з новими знаннями спонукає студентів до самостійного пошуку. Активність викладача поступається активності студентів, його метою є створення умов для їх ініціативності, він виконує функцію координатора в навчально-пізнавальній роботі студентів. Створюється середовище освітнього спілкування, воно має характеристику відкритості, взаємодії та рівності всіх учасників, накопичення знань, можливості взаємної оцінки та контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніщенко О. В. Сучасні педагогічні технології: курс лекцій. Навч. посібник / За заг. ред. Н.І. Яковець. – Ніжин, 2007. 199 с.
2. Бабанський Ю. Проблемы повышения активности педагогических исследований. Москва, 1982. 454 с.
3. Безнос С. В. Особливості професійного мислення педагога. *Педагогічний електронний журнал*. 2016 № 4. С. 3–12.
URL: <http://storage.library.opu.ua/online/periodic/PM-2016/003-014.pdf>
4. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. Київ, 1998. 204 с.
5. Білан С. І. Історичне мислення молоді: суть і зміст поняття. *Культурологічний вісник*. 2006. № 14. С. 186–194.
6. Благінін В. М. Педагогічні поняття в логічних структурних схемах і таблицях: навч. посібн. Ніжин, 2000. 96 с.
7. Блинов В. Эффективность обучения Москва, 1976. 291 с.
8. Бойченко І. В. Система категорій філософії історії. Філософія історії. Київ, 2000. 404 с.
9. Бродовська В. Й. Тлумачний російсько-український словник психологічних термінів. Київ : Професіонал, 2007. 512 с.
10. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підруч. Київ : Центр учбової літератури. 2011. 384 с.
11. Волкова П. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Академія , 2001. 566 с.
12. Герасимчук А. А., Тимошенко З. І. Курс лекцій з філософії: навч. посіб. Київ : Європ. ун-т, 2005. 422 с.
13. Гладуш В. А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. навч. посіб. Дніпро, 2014. 416 с.
14. Голубева М. Педагогічна система реалізації поняття культури мислення. *Наукові записки. Том 7. Політологія, соціологія*. 1999. С. 75–79.
15. Гриньова М. В. Особистісно орієнтована технологія навчання та виховання. *Інтернет метод-рада*. Полтава. 2015. №6. С. 19–27.

- 16.Гузеев В. В. Основы образовательной технологии: дидактический инструментарий. *Директор школы*. 2006. № 4. С. 23–27.
- 17.Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. Київ, 2004. 352 с.
- 18.Добролюбська Ю. А. Тип мислення та рівень культури: проблема співвідношення. *Культура народів Причорномор'я*. 2002. №35. С. 125–129.
- 19.Дротенко В. Культура мислення і культура творчості. *Молодь і ринок*. Дрогобич. 2012. №8 С. 50–54.
- 20.Дубасенюк, О. А. Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід : монографія. за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 436 с.
- 21.Дубасенюк О. А. Технологічний підхід до професійно-педагогічної підготовки: пошуки та перспективи : навчальний посібник. За ред. О. А. Дубасенюк. Житомир, 2001. 114 с.
- 22.Дубасенюк О. А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: монографія. за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 14–47.
- 23.Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
- 24.Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Автор-укладач Н. П. Наволокова. Харків : Основа, 2009. 345 с.
- 25.Єрмоленко, А. О. Використання сучасних педагогічних технологій у навчально-виховному процесі педагогічного університету за спеціальністю «Історія». *Тавр. вісн. освіти*. 2012. №1. С. 60–67.
- 26.Закон України «Про освіту» від 05 09 2017 № 2145 – VIII . Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38 – 39.
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>(дата звернення: 10.11.2018)

27. Зашкільняк Л. Про історичне мислення та роль історика у ньому. *Україна-Європа-Світ* : міжнародний збірник наукових праць. 2015. С. 174–180.
28. Исаев И. Ф. Теоретические основы формирования профессионально-педагогической культуры преподавателя высшей школы. Москва : Прометей, 2003. 124 с.
29. Качалова, Л. П. Личностно-ориентированный подход в образовании: педагогика личности. Пособие к спецк. Шадринск : Шадринский дом печати, 2007. 82 с.
30. Ковальчук Л. О. Дослідження проблеми культури мовлення у контексті формування культури професійного мислення майбутніх педагогів. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Мелітополь, 2012. №5. С. 119–125.
31. Кузьмінський А. І. Словник педагогічних термінів. Педагогіка у запитаннях і відповідях.: навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 325 с.
32. Левина М. М. Технологии профессионального педагогического образования. Москва : Академия, 2001. 272 с.
33. Лернер И. Я. Развитие мышления учащихся в процессе обучения истории. Москва : Просвещение, 1982. 191 с.
34. Липова Л. Технології індивідуалізованого навчання. *Рідна школа*. 2001. №8. С. 16–19.
35. Максимюк С. П. Педагогіка : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2005. 667 с.
36. Мартиненок С. М., Хоружа Л. Л. Загальна педагогіка: навч. посіб. Київ : МУП, 2002. 176 с.
37. Марушкевич А. Організація навчальної діяльності студентів у сучасних умовах розвитку українського суспільства, 2010 *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. С. 71–74.
38. Махмутов М. И. Проблемное обучение: основные вопросы теории. Москва, 1975. 368 с.

39. Меерович М. И. Основы культуры мышления. Школьные технологии. Москва. 1997. № 5. С. 3–9.
40. Мешко Г. М. Вступ до педагогічної професії. навчальний посібник. Київ : Академ, 2012. 200 с.
41. Мільто Л. О. Теорія і технологія розв'язання педагогічних задач : навч. посіб. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 156 с.
42. Мясоєдова Т. І. Проблема використання педагогічних технологій у підготовці майбутнього вчителя історії. *Педагогічне Криворіжжя: педагогічний альманах.*: зб. Науково-методичних праць.- Кривий Ріг: ВЦ КДПУ; Айс Принт. 2018, Вип.4. 107 с. С. 96–99.
43. Олійник П. М. Передові педагогічні технології, дидактично-методичні особливості та можливості їх. Метод навчання і наукових досліджень у вищій школі : навч. посіб. за ред. С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. Київ : Вища шк., 2003. 323 с.
44. Ортинські В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
45. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи. Види педагогічних технологій
URL: http://pidruchniki.com/17190512/pedagogika/vidi_pedagogichnih_tehnologiy
46. Освітні технології : навч.-метод. посібник / О. М. Люборська та ін.; За ред. О. М. Пехоти. Київ. : А.СК, 2002. 255 с.
47. Освітньо-професійна програма підготовки здобувачів вищої освіти. Другий рівень: магістерський. Спеціальність: 014 «Середня освіта» (Історія)
URL: <https://drive.google.com/file/d/1CwpJWwPADnoYtKvtnGc3ezD-CUZ2pAWf/view> (дата звернення: 10.11.2018)
48. Освітньо-професійна програма підготовки здобувачів вищої освіти. Перший рівень: бакалаврський. Спеціальність: 014 «Середня освіта» (Історія)

URL: <https://drive.google.com/file/d/>

[1kIDuVkWWWJa5v4oYwoU4p6DUy8f0DMv4/view](https://drive.google.com/file/d/1kIDuVkWWWJa5v4oYwoU4p6DUy8f0DMv4/view)(дата звернення: 10.11.2018)

49. Особистісно-орієнтовані технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах: колективна монографія. П. Андрущенко, Н. Дівинська, Б. Корольов та ін.; за заг ред. В. Андрущенко, В. Лугового. Київ : Педагогічна думка, 2008. 256 с.
50. Підласий І., Підласий А. Педагогічні інновації. *Рідна школа*. 1998. № 12. С. 3–17.
51. Підготовка майбутніх вчителів до впровадження педагогічних технологій: навч. посіб, за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. – Київ : Видавництво АСК, 2003. 240 с
52. Подольська Є. А., Лихвар В. Д., Погорілий Д. Є. Кредитно-модульний курс культурології : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 368 с.
53. Ребенок В. М. Особистісно-орієнтований підхід у процесі професійної підготовки майбутніх учителів. *Вісник ЧПУ*. Черкаси, 2016. № 137 С. 151–154.
54. Румянцева М. Ф. Теория истории. Учебное пособие. Москва : Аспект Пресс, 2002. 319 с.
55. Сайт Криворізького державного педагогічного університету URL: <https://kdpu.edu.ua/>(дата звернення: 06.11.2018)
56. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий. В 2-х т. Т. 1. Москва : Народное образование, 2005. 556 с.
57. Семушина Л. Г. Содержание и технологии обучения в средних специальных учебных заведениях. Москва : Мастерство, 2001. 272 с.
58. Скиба О. Стиль мислення і наукові комунікації *Вісник Національного авіаційного університету*. збірник наукових праць. Київ: НАУ, 2008. С. 99–103.

- 59.Смолова С. Формування культури розумової праці студента. Молодь і ринок. Дрогобич, 2011. № 12. С. 59–62.
- 60.Смолук І. О. Розвиток педагогічних технологій у вищих закладах освіти України (теорія і практика): дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Луцьк, 1999. 375 с.
- 61.Стрельніков В. Проблеми вибору педагогічних технологій в аспекті особистості орієнтованої освіти. *Імідж сучасного педагога*. 2001. № 3-4. С. 40–43.
- 62.Сучасні технології в освіті: Сучасні технології навчання. уклад.: І. П. Моїсєєва, Н. Д. Грудініна. Київ, 2005. 211 с.
- 63.Таубаєва Ш. Т. Педагогическая инноватика: теория и практика нововведения в системе образования: научный фонд и перспективы развития. А. : НИЦ, 2001. 296 с.
- 64.Терно С. Історичне мислення: як його розвивати?. *Історія в школах України*, 2007. №. 5. С. 8–12.
- 65.Трайнев В. А. Информационные коммуникативные педагогические технологии (обобщение и рекомендации): учебное пособие. Москва. «Дашков и К», 2007. 280 с.
- 66.Чобітько М. Г. Формування особистісно орієнтованої професійної позиції майбутнього вчителя. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Чернігів 2003. № 2. С. 55-164.
- 67.Шинкарук В. І. Філософський енциклопедичний словник. Київ : Абрис, 2002. 751 с.
- 68.Ягупов В. В. Педагогіка : Навч. посібник. Київ : Либідь, 2002. 560 с.
- 69.Якиманская И. С. Личностно ориентированная школа: критерии и процедуры анализа и оценки ее деятельности . Москва : *Директор школы*, 2003. № 6. С. 27–36.

ДОДАТКИ

Додаток А

за самостійною діяльністю студентів при вивченні деяких тем вищої математики та комп'ютерних дисциплін. Вивчаючи вищу математику для самостійного опрацювання студенти отримують типові розрахунки за темами. Вивчаючи комп'ютерні дисципліни отримують індивідуальні завдання. Деякі теми з обох дисциплін є інтегрованими, саме для таких тем і пропонуємо застосовувати метод кейсів.

Під час контролю групу розбиваємо на команди так, щоб в ній були студенти різного рівня підготовки. Пропонуємо до розв'язування задачі, які потребують аналізу та можуть бути розв'язані як вручну, використовуючи знання з вищої математики, так і за допомогою комп'ютера з використанням вивченого пакету програмного забезпечення. Наприкінці роботи команди готують звіт та його захищають, наводячи необхідні обґрунтування та пояснення. Доробки виконані студентами в подальшому обговорюються в загальній дискусії, учасники мають змогу задавати питання і виступати з місця.

Наприкінці підводимо загальний підсумок, у якому бажано відобразити аналіз процесу

Література

1. **Малихін О. В.** Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів: теоретико-методологічний аспект: монографія. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2009. 307 с.
2. **Психологія і педагогіка.** Проведення індивідуального заняття за методом конкретних навчальних ситуацій (case-study): навч.-метод. посіб. Львів: ЛІБС УБС НБУ, 2012. 145 с.
3. **Вікіпедія.** URL: <http://uk.m.wikipedia.org/wiki/кейс-метод>. (дата звернення: 28.02.2018).
4. **Туркот Т. І.** Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Кондор, 2011. 628 с.

УДК 378.147:[37.011.3-051:93]

Мясоедова Т. І.,
магістрантка кафедри педагогіки,
Криворізький державний педагогічний університет,
м. Кривий Ріг

ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ

У статті зроблено спробу ретроспективного відновлення процесу становлення «педагогічної технології» як засобу навчання; подано сучасне розуміння аналізованого поняття; наголошено на необхідності опанування педагогічними технологіями майбутньому вчителю історії.

Ключові слова: педагогічні технології, майбутній вчитель, вчитель історії, технологічна культура.

Мясоедова Т. И. Проблема использования педагогических технологий при подготовке будущего учителя.

В статье сделана попытка ретроспективного восстановления процесса формирования «педагогической технологии» как средства обучения; представлено современное понимание анализируемого понятия; подчеркнута необходимость освоения педагогических технологий будущим учителем истории.

Ключевые слова: педагогические технологии, технологии, будущий учитель, учитель истории, технологическая культура.

Myasoedova T. The problem of using pedagogical technologies during the preparation of a future teacher.

The article attempts to do a retrospectively restore of the process of «pedagogical technology's» formation as a means of teaching; modern understanding of analyzed concept is presented; the need of pedagogical technologies' mastering of a future History teacher is stressed.

Key words: pedagogical technologies, technologies, a future teacher, History teacher, technological culture.

Пріоритетом розвитку української освіти виступає впровадження в навчально-виховний процес сучасних педагогічних технологій. Вітчизняні та зарубіжні наукові дослідження і практичний досвід переконують, що сучасне суспільство все більше залежить від інформації, вміння її знаходити і працювати з нею, від правильності прийнятих рішень, особистої відповідальності та нестандартності мислення. Тому майбутній вчитель історії повинен вміти використовувати сучасні педагогічні технології, що забезпечить якість навчально-виховного процесу.

Історія технологічного підходу починається в 30-х роках минулого століття. Термін «педагогічна техніка» і поняття «педагогічна технологія» активно використовувалися в наукових роботах А. Макаренка. В. Сухомлинський звертав особливу увагу на індивідуальну своєрідність кожної особистості. Особливий внесок у вивчення педагогічної технології внесли В. Коротков і Б. Лихачев. Уже в 60-х роках поняття «педагогічна технологія» набула офіційного наукового статусу.

Але найбільший інтерес для нашого дослідження має сучасний етап розвитку педагогічних технологій, який розпочався у 80-х роках минулого століття і триває зараз. Він пов'язаний із фундаментальними і прикладними дослідженнями проблеми розвитку та впровадженню найбільш відомих і перспективних педагогічних технологій. Дану проблему досліджували такі відомі фахівці як В. Беспалько, В. Кларін, О. Пехота, І. Підласий Г. Селевко [4].

Метою статті є дослідження особливостей використання сучасних педагогічних технологій при підготовці майбутнього вчителя історії.

Само слово «технологія» давньогрецького походження й означає «знання про майстерність». Перше офіційне визначення пед. технології було опубліковане в США у 1979 році асоціацією з педагогічних комунікацій і технологій: «Педагогічна технологія є комплексний, інтегрований процес, що охоплює людей, ідеї, засоби і способи організації діяльності для аналізу проблем і планування, забезпечення, оцінювання і керування вирішенням проблем, що стосується всіх аспектів засвоєння знань» [5].

Педагогічні технології, зазвичай, відображають прийняту в різних країнах систему освіти, її загальну цільову і змістовну спрямованість, організаційні структури і форму, відображені в державних нормативних документах, зокрема – в освітніх стандартах.

Г. Селевко визначає таку структуру будь-якої педагогічної технології:

1. концептуальна основа;
2. змістовна частина навчання:
 - мета навчання – загальна і конкретна;
 - зміст навчального матеріалу.

3. процесуальна частина – технологічний процес:

- організація навчального процесу;
- методи і форми навчальної діяльності студентів;
- методи і форми роботи викладача;
- діяльність викладача з керування процесом засвоєння матеріалу;
- діагностика навчального процесу.

Педагогічна технологія – своєрідна конкретизація, проект педагогічної системи, який можна реалізувати на практиці. Це інструмент педагогічної діяльності, яка має вищий рівень ефективності, надійності, гарантованості результату, якщо відповідним чином будуватиметься педагогічний процес [3]. Сучасні педагогічні технології характеризують інноваційний підхід в діяльності вчителя історії. Технологічна культура і майстерність педагога, його професійний рівень є вирішальним фактором в оволодінні новими вимогами і стандартами освіти європейського рівня.

Ознаками педагогічної технології є:

- системність, що означає гармонізацію цілей, змісту і дидактичного процесу (наявність наукової психолого-педагогічної основи);
- відтворюваність і гарантованість результату, які передбачають наявність діагностичних цілей, етапів, провідних від цілей до завдань і результатів;
- зворотний зв'язок, який полягає в системі контрольних завдань адекватних цілям навчання [8].

Проектування педагогічної технології полягає в розробці програми впливу на задуми і діяльність учасників педагогічного процесу шляхом виділення в процесі навчання етапів, представлених у вигляді особливої послідовності

процедур і операцій, виконання яких відповідає поставленим цілям і забезпечує досягнення передбачуваних результатів [2].

Отже, можна зробити висновок, що технологічність стає домінуючою характеристикою в сучасній науці про освіту. Технологізація освіти на даний момент – це не данина моді, а стиль сучасного науково-практичного мислення.

Особливої актуальності зміни в професійній підготовці сучасних фахівців набувають в контексті підготовки майбутнього вчителя історії, бо саме представники цієї професії повинні не тільки володіти даними характеристиками, але й бути готовими до діяльності з формування ключових (базових, загальних) компетенцій у підростаючого покоління.

Унікальність педагогічної діяльності вчителя історії в тому, що вона покликана заповнити прогалину, розрив між культурою і людиною, яка тільки формується, допомогти їй зробити те, що людина ще не вміє робити. Педагогічна технологія має допомогти учасникам навчально-виховного процесу вирішувати складні завдання, а для цього необхідно зробити перехід до нових форм діяльності [5].

Для реалізації цієї освітньої мети потрібен вчитель XXI ст., який здатний і готовий втілити в життя нові завдання в галузі освіти. У світлі нових перспектив учитель історії вже не може виконувати роль транслятора знань, його роль бачиться набагато ширше, вчитель має широкий світогляд, він не обмежується своєю предметною сферою. Це високо моральна, культурна людина гуманістичного спрямування, що дає можливість і допомагає в індивідуальному розвитку кожного учня. Від рівня професійної компетентності

педагога, від його громадянської позиції безпосередньо залежить розвиток ціннісних орієнтацій підростаючого покоління [6].

Перехід до підготовки майбутніх учителів шляхом упровадження сучасних педагогічних технологій відкриває великі перспективи в соціальному і педагогічному планах, що буде сприяти підвищенню престижу педагогічної професії в українському суспільстві.

Отже, ми можемо зробити висновок, що використання педагогічних технологій в порівнянні з традиційними методами навчання має явні переваги, що відіграє велике значення при підготовці майбутнього вчителя історії. Так, В. Гузєєв виділяє чотири основні дидактичні положення, які реалізуються при використанні педагогічної технології:

- збільшення дидактичних одиниць;
- планування результатів навчання і диференціація освіти;
- психологізація освітнього процесу;
- комп'ютеризація.

На наш погляд, велике значення має не тільки планування, але й отримання гарантованого позитивного результату. Бо саме цим відрізняється використання викладачем педагогічної технології від традиційної методики підготовки майбутнього фахівця. Для того, щоб стати справжнім спеціалістом у своїй галузі необхідно постійно вдосконалювати своє педагогічне мистецтво, переймати новітній педагогічний досвід, за рахунок сучасних технологій оновлювати методику викладання дисципліни. І саме технологічний підхід в освіті дозволяє значно прискорювати процес методичної підготовки майбутнього вчителя історії до виконання своїх професійних обов'язків.

Література

1. Гузєєв В. В. Основи образовательной технологии: дидактический инструментарий. *Директор школы*. 2006. № 4. С. 23–27.
2. Дубасенюк О. А. Технологічний підхід до професійно-педагогічної підготовки: пошуки та перспективи. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: навч. посіб. / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: [б.в.], 2001.
3. *Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій* / авт.-укл. Н. П. Наволокова. Харків: Вид. група «Основа», 2009. 345 с.
4. Махмутов М. И. Проблемное обучение: основные вопросы теории. Москва: [б.в.], 1975. 368 с.
5. *Освітні технології*: навч.-метод. посіб. / О. М. Люборська та ін.; за ред. О. М. Пехоти. Київ: А.С.К., 2002. 255 с.
6. *Ортинський В. Л.* Педагогіка вищої школи. Види педагогічних технологій: URL: http://pidruchniki.com/17190512/pedagogika/vidi_pedagogichnih_tehnologiy.
7. *Трайнев В. А.* Информационные коммуникативные педагогические технологии (обобщение и рекомендации): уч. пособ. Москва: Дашков и К*, 2007. 280 с.
8. *Таубаева Ш. Т.* Педагогическая инноватика: теория и практика нововведения в системе образования: научный фонд и перспективы развития. Алматы: НИЦ, 2001. 296 с.